

GYŰJTŐ: MIKE GYÖRGY
GYŰJTÉS IDEJE: 1971.

TART.: AZ ARATÁS

_____

85 lap

FŐLORASZ MUTATÓ: LABOD
SZAKMUTATÓ: VII A

Iratgyűjtő
MSZ 5617
PAPIRIPARI VÁLLALAT

KISKUNHALASI GYÁRA

LELTÁROM'S

ÁTVEZETVE AZ EGYSÉGES LTK. 1927-es TETELÉ ALÓL

NYITL-RÓVNI MŰZÉUMI KAPCSOLÓ
1927

V/16/29

Az aratás

NYPL-BŐNÉL
1927

A hagyományos paraszti gazdál-
kodás ismeretanyaga és szókincse

A z a r a t á s

Készítette: Honismereti Szakkör, Lábod.

Vezető: Mike Györgyi ált. isk. tanár.

1927

A R A T Á S

A. E l ő - k é s z ű l e t e k   a z   a r a t á s r a

I. A kalászosok fajtái. A buza részeinek nevei

1. Buza. - Az a kalászos növény, amelynek lisztjéből készül a kalács és a kenyér/ részben és az utóbbi időben/.

" Évettem a buzát."

2/a) Rozsbuza. - Nem használják, csak rozsnak nevezik.

2. Őszibuza, tavaszi buza. - Az ősszel ill. tavasszal vetett buzafajták nevei.

2/a. "Mi Lábodon mindig csak őszi buzát vetöttünk/ régiesen: vettünk./ Tavaszi buzát csak akkor, ha kártölvők vaty fagyás miatt épustt az őszi vetés. Még a császári és kiráji csikótelep idejibe se vót tavaszi buza. Mindig csak üsszê vetöttünk buzát. "

2/b. A buza ősszel vetett fajtái:

régen: kopasz buza v. Somogyi tar
talákos buza v. Székács
pirosbuza
francija buza: ez is talákos.

2/c. Ismerték és ismerik:

Somogyi tar

Székács

pirosbuza

francia buza

bánkuti

diószégi

olasz buza

Bezostája /szovjet/

2/d. Az egyes búzafajták jellemzése.

A legjobb vót a somogyi tarbuza. Nem vót hajlamos a ködre. Pirozs buza vót.

"A francija buza azér vót jó, mer a szára nem dűt mög. Csak av vót a baj, hogy a köd nagyon ártott néki. Az édosapámnak / Miklós Mihálynak/ vót elősször francija buzájja. Nagyon szép vót, mind a bárka /barka/, mindönki mögnészte, kékös szine vót, mikor még nem érött mög. Nem tudom, hunnan hozta, jába is mondanám, talán a csikóteleprü." / Igerné/

A búzát agyagos földbe /agyakos, agyakföd/ jó vetni, ott hoz jó termést. A lábodi határ legnagyobb része közép kötött talajú, de egy része homokos. Oda nem jó vetni.

A századfordulón, egészen a 20-as évek elejéig gróf Széchenyi Emil birtokát az állam bérbevette cs. és kir. csikótelep céljára. Valószínűleg ott kezdték meg az akkor új búzafajták termesztését, s onnan szereztek a jobb módu és befolyásosabb gazdák új vetőmagot.

A felszabadulás után a megalakult állami gazdaság, majd a tsz-ek vezettek be még újabb fajtaikat.

Egyébként régen a kenyeret rozslisztből sütötték. A rozstermés kb. másfélszerese volt a búzának.

3. Rozs. - Az a kalászos növény, aminek lisztje barnább a búzáénál. Lábodon régebben ebből sütötték a kenyeret.

"Av vót az igazi, a roskönyér!"

A rozsbuza szót nem ismerik.

4. A rozs fajtáiról nem tudnak.

5. Árpa. - Az a kalászos növény, amit a malacnak adnak, mielőtt rátérnek a kukorica etetésére.

"Az árpát váktuk legelősször."

5/a. Árpát kizárólag csak ősszel vetnek. Tavaszi csak a sörárpa, ezt kevesen és kis mennyiségben termelték.

5/b. Az árpa fajtái: őszi árpa
sörárpa/tavaszi/.

6. Zab. - Az a kalászos növény, amit a lónak abraknak adnak.

"Hé, zabba mőnnek a lovak!" Ezzel rázzák fel, ha valaki a társaságban vagy munka közben elalszik.

6/a. A zab fajtái:

fehérszab	}	a gazdák ezeket termelték
sárgaszab v. fürtős aranyárga		
cigányzab v. fekete zab : az Uradalom termelte takarmánynak.		

7. Kéccérés v. keverék. - Ha a búzát a rozssal keverten vetik, ez a felnővő termény neve.

"Kéccérést némigén szoktunk vetni." /A szót és a fogalmat ismerik./

"Ha a buza között kikét a rozs, lő szoktuk fejéni a rozsot."

8. Gabona. - A búza, rozs, árpa, zab, kétszeres összefoglaló neve.

"Az idén igőn szépők a gabonák."

A gabna szó nem használatos.

8/a. ^A gabona szót a felsorolt összes fajtákra használják.

8/b. Élet. - Nem használják gabona értelemben.

8/c. Jószág. - Külön a gabona szó jelentésére nem használják. Jelenthet mindenféle vagyont, de első sorban állatot.

9. Köles. - Aprószemű kalászos növény, termését hántolva emberi vagy baromfieledeknek használják.

Kézzel vetették a búza learatása után a tarlóba, vagy csiroskrumpli után, augusztusban.

"Ha korán begyűtt a tél és mőkcsipte a dér, lékaszták a kölest takarmánynak. Ha jó üdő vót, mögérleték. Mink iss vetöttünk a kert alatt /a kert allán/. Nagyon mökhuzza ja földet. Csak erős agyakfődegebe jó vetni."

9/a. Fajtái: fehéreköles

sárgaköles

piros v. vörösköles

japán köles

egérfarku köles

csibeköles.

9/b. Ma már nem termelik. Régen sem mindenki.

Hurkába, kásának, gánicának készítették el régen. Csibeeledel volt. - Ma már nem is használják.

10. Hajdina, hajdin. - Kis alacsony növény, fehér virága van, tavasszal vagy tarlóba másodiknak vetik.

" 23-ba vót utollára hajdina."

Falucsúfoló "A taranyijak möguszták a hajdint."

Két taranyi ember éjjel ment haza, be voltak rúgva. A fehér virágú hajdinatáblát víznek nézték, és beleugrottak, hogy átússzák. "Sógorom, iszen ténnap még nem vót itt víz!"

Már régóta, talán a 20-as évek óta sem termelik Lábodon. Kb. a 40-es évek végéig lehetett boltban, piacon /Nagyatádon/ kapni. /A csurgói járásban még az 50-es évek elején is termelték. /

A jobb módú családoknál abból készítették a kásás hurkát /máshol kukoricakásából/. Mindenki úgy emlegeti, hogy sokkal ízletesebb volt a rizses hurkánál. Hajdinalevest is készítettek belőle, rántással vagy tejföllel habarva.

A hajdinát vagy másodvetésként termelték, vagy pl. a mögyére szórták el. Ha megnőtt, " ha mögnyött, kaszá-
ták, bubóták, magas asztagba rakták."

11. A búza / rozs/ részei

11/a. Sássa. - A búza dús tavaszi hajtása.

" Ha tavasszâ igen gazdag vót a sássa, lë szoktuk sâróznî."

" Üsszê lélegêtetik a birkákâ."

11/b. Levele. - A búza dús, két oldalt lehajló hajtása.

Ismerik ezt is, de inkább a sássa szót hasz.

11/c. Fej, kalász. - A búza azon része, amelyben a szemek ülnek.

A fej szót régibbnek érezzük.

" Mászép hosszi feje van."

11/d. Szöm, szem. - A búzakaralászbán található termés neve.

" Má jó kemény a szöme, löhet vágni!"

Hiedelem: Minden szemén van egy kis rajzolat. Úgy tartják, hogy az Szűz Mária képe. Még a reformátusok is mondják.

11/e. Toklász. - A búzaszemet borító hártya neve.

Használják, de talán inkább a köznyelv ill. a mezőgazdasági szaknyelv hatására. Inkább csak egyszerűen azt mondják: " Abbu lössz a polva."

A cséplőgépeken van egy rész, azt mondják toklászolónak. Az egyik adatszolgáltató ezt hozta fel például.

11/f. Tüske, bajusz, talák.

Tüskéje, bajsza, bajussza, taláktya.

Az a szűrös szálka, ami a búzaszemen kiáll.

"Amikor arattam, belemönt a talák a lábomba. El is mérgett csunyán."

11/g. Szára. - A búza azon része, amely a kalászt tartja. Cséplés után ebből lesz a szalma /szóma/.

11/h. Szóma. - Ez lesz a búza szárából cséplés után.

"Lédüt a szómakazâ!+

Felhasználása: alom, szalmazsák tömésére, szék ülése és hátlapja /megfonva/, szakajtókosár, szapu, kas, gyűrű, lámpadisz.

Rozsszalmából: Zsup a házfödélre.

A zsupnak való rozsszalma képjének alját lapickával egyenesre ütögették, és csak a fejét tartották bele a cséplőgép dobjába, hogy azt vágja le.

"Szükös takarmányos esztendőbe buza, zab-és árpaszómát keverve attuk takarmánynak. Vót üdő, mikor ros+szómát is ötöttünk, mikor nēm vót más."

Szénával összerázva etették vele a jószágot. Szecskának levágták, összekeverték krumplival és korpával, úgy adták az állatoknak.

11/i. Polva. - A búza elcséplése után ez lesz abból a hárttyából, ami a szemet borítja.

A polva igen jó takarmány volt lónak, szarvasmarhának, disznónak, répával, darával, más hinteléssel keverve.

Tömésbe keverték házfal, kemence készítésekor.

"A gépné a polvaligba dógosztam. Onnajt hortuk a polvakutyóba."

11/j. Lángpolyva. - Nem ismerik. Azt mondták: "A polva az polva!"

11/k. Törek. - A búza elcséplése után keletkező törött búzaszemek, hulladék.

Apró- nagytörek: nem tesznek különbséget, csak törek az.

"Piszkos lött ám az, aki a töreket hortta!"

A törek is igen jó takarmány. A polvához hasonlóan alkalmazták, csak ezt előbb le kell vágni szecskavágón.

Van még az ucsu : apró törött szemek, lencse, maszat.

Ez a cséplőgép rostájából hull ki.

Baromfiakat etetnek vele.

11/l. Gaz, gazza. - Nem használják.

12. A buza fejlődése

kikêt

hazsba van: a kalász má vastag, de még nem bomló-
dott ki

virágzik má

kihánnya a fejit, kihozi a fejit

Vid napyén /jún. 15./ mökszakad a tüje

attu kezdve mindönnap érik éjjê-nappâ

má vijassárga

mögérött

elérött: a szine má barnás.

13. Lábon álló.

II. K ö v e t k e z t e t é s e k   é s   j ó s l á s o k
a   t e r m é s   m i n ő s é g é r e

Jó búzatermés lesz

- ha Szent György napján elbújhat a kánya/varja/ a zöld-
 búzába
- ha karácsony éjszakáján tiszta, csillagos az égbolt
- ha kettős a szivárvány
- ha a szivárvány színében sok a zöld /vagy a kék/, sok
 lesz a búza; ha sok a sárga, sok lesz a kukorica;
- ha sok a piros szín, sok bor terem
- ha hosszú a jégcsap az ereszen
- ha húsvétkor esik az eső
- ha kora tavasszal dörög az ég és kuruttyolnak a békák.

Gyenge termés lesz

- ha elhull a meggyfa virágja
- ha sok a pipacs és a szarkaláb
- ha száraz fára dörög /vagyis kora tavasszal, a fák ki-
 zöldülése előtt már megdördül az ég/
 amerre megdördült Szt. György-nap előtt, arra elveri
 a jég a határt
- ha más falubeli halottat visznek a határon keresztül, el-
 veri a jég a termést
- ha febr. 22-én /Üszökös Szt. Péter/ köd van, üszökös
 lesz a búza.

III. A z a r a t á s m e g k e z d é s é n e k i d ő p o n t j a

1. Aratás. - Az az eljárás, amellyel az érett gabonát levágják és összeszedik.

"Mökkezdődött az aratás."

A takarás szó ismeretlen. Betakarulás, betakarítás szóval illetik a gabonahordást.

A szénagyűjtést gyóttás néven ismerik.

2. Arat. - A gazda ezt teszi, amikor az érett gabonát lekaszálja, kévébe köti és keresztbe rakja.

3. Az aratás időpontja

Az aratást a hagyomány szerint Péter-Pál napján kezdték meg. Ha csak néhány kévét is, de arattak azon a napon. De Ha a Péter-Pál keddre vagy péntekre esik, akkor nem szabad aratást kezdeni. Ezeken a napokon semmiféle munkát nem kezdtek, de ruhát sem pároltak vagy mostak. /"Keddön, péntökön pállott ruhába belecsap a ménkü."/

- 3/a. A gazda kimegy a határba, vizsgálgatja a gabonát. Leveszi a kalászt, úgy nézi meg, kemény-é a szöm.

3/b. Aratás tujibe vagyunk.

- 3/c. Az első világháború előtt a községi előljáróság szabta meg az aratás és a szüret idejét, és minden gazdának egy-időben kellett elkezdenie.

3/d. Az aratás sorrendje:

1. őszi árpa

2. rozs

3. Búza. Legjobban azzal kell sietni, Ha a rozsaratás közben beérett a búza, abbahagyták a

rozstot. Azzal kezdték, amelyet Máté hetén vetettek.

Homokos talajon előbb beérik.

4. Tapasztalatok és népi hiedelmek a gabona érettségének megállapítására

A gazda leveszi a kalászt, marokban eldörzsöli, kifújja. Ha a mag bent marad, akkor aratni kell. Akkor kell aratni, mikor az egész már tiszta sárga, szép viassárga. Inkább kicsit éretlen legyen, mint túlrett, mert még a keresztben is beérik.

5. Mökcsappan, összesű, mökköpped, mökcsöpped, aszottas, apatt lössz, töppett szöm. -

Ez történik a gabonával, ha aratás előtt néhány nappal nagy forróság, aszály jön rá, vagyis a félrett szemeket éri a hirtelen meleg.

"Mökcsappan, a Szüzanyát némigén löhet látni benne.
Csak ucsu van belülle."

5/a. Ha aratás előtt néhány nappal nagy eső esik rá, gyorsabban beérik.

Korai beérés: több ucsu lesz benne, harmadrandú. Ki is pereg.

6. Bebarnul, égett. - Ilyen a gabona, ha túlrett.

7. Kipörög, kipotyog. - Ha a gabona túlrett.

"Harmattyává köll aratni, mer pörög a szöm.

8. Harmatos hajnalon vágják, vigyázva. Ugy kell rakni, ha nedves, nehogy kicsírázzon. Meg kell szárogatni ponyván, lepedőn. A rejtökkévét /rőtökkéve/ is azért

rakják, hogy ezáltal a kereszt közepe magasabban legyen, a fejek ne ériék a földet, ki ne csírázhasson /csirzik, csiros/.

9. Állapota

ritkás

dűtt: megdőlt

rozsdás, foltos: nagy ködök okozzák

gazos, borsós, löncses

aszottas: nagy forróság után.

10. Ablakos a vetés: hézagos /nem jutott arra a helyre vetőmag, vagy a kártevők kirágták/

Ablakos lehet a fej is: ha a virágzáskor erős szelet, sok esőt vagy ködöt kapott, és hiányos lesz a kalász /főleg rozsnál fordul elő/.

Szöröncsebokor: ha egy helyen igen sűrűen nőtt.

IV. Felkészülés az aratásra

1. Csokonyában volt a László-nap előtti héten vásár. Ott vették meg az aratóbocskort.

A szerszámokat a mai öregek életében már főként az üzletekben szerezték be.

A fából készült szerszámokat a helyi bognárok készítették.

"Valamikor hallottam, hogy Bószénfáru jártak ide favéllává, ott vót véllacsinyáló." / Balaskó/

A cserépedényeket, korsókat /vászonkorsó, bugyogás-korsó, csöcsöskorsó/ Vas megyei gölöncsérök, edényösök hozták, kocsikról árulták gabonáért.

Kaszát üzletben vettek, vagy többen összeállva Somogyszilből /Somotyszilbu/ rendeltek, ahol kaszagyártó üzem működött.

A takaró vesszőt a gazdák maguk vágják /magyaró, rekkötte/.

2. A gazda teendői aratás előtt

Mökkalapáta a kaszájját, a takarót ráigazította, a sárót kikalapáta.

- 2/a. Kötelet nem készítettek előre; eladásra sohasem.

Amilyen gabonát arattak, először vágta belőle kötélnekvalót. Elkészítették kora hajnaltól früstökig a kötelet, s úgy kezdtek a kévébevaló aratásához. Rozsnak nem is készítettek előre kötelet, csak a röndön folyamatosan.

3. A gazdaasszony teendői

"Összefótozza az aratási ruhát. Naty pállás /párolás/ vót aratás előtt. Ollankor mindön asszon sokat páru

/párol/.

Disznót, birkát, baromfit vártak.

Perecöt süttek kemöncébe, főggén sütt kerek pogácsát.

Szalonát, sunkát, kóbászt /kalbászt/, bort töttek
 é akkóra.

Fejvékában vitték ki az aratóknak az ebédet.

Ebédre huslevest

disznó- vagy baromfihúst nokedlival, régen birka-
 pörköltet vagy gulyást

savanyó buborkát

rétest

haltésztát v. hosszú tésztát /ez a mákos vagy di-
 ós kalács neve/

kóttprószát

adtak az aratóknak.

Ez csak az családtagokra, esetleg segítő rokonokra vonat-
 kozik. Fizetett segítő munkaerők étkezését a családjuk
 biztosította. Más falubeli aratómunkások szakácsnőt fo-
 gadtak.

B/ A Z A R A T Á S S Z E R S Z Á M A I É S
M U N K A M E N E T E

V. A s a r l ó é s a s a r l ó v a l v a l ó
a r a t á s

1. Sáró. - A gabona levágására /régén/ ill. összeszedésére szolgáló rövid nyelű hajlított penge.

"Né menny, kislány, a tãrora,

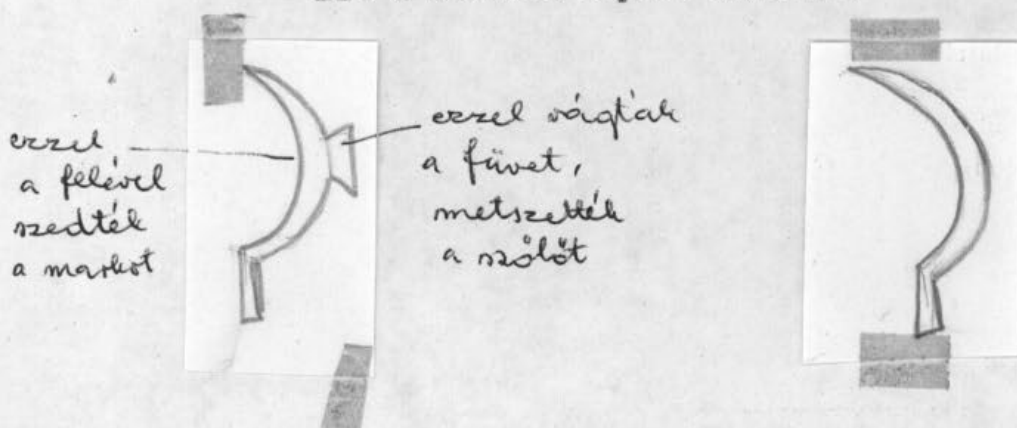
Gyõnge vagy még a sãróra!"

A sarlóval való aratásra már a legõregebbek sem emlékeznek, legfeljebb hallottak ilyesmit gyermekkorukban a saját õreiktõl. A századforduló óta itt nem arattak sarlóval, de már a múlt század utolsó évtizedeiben sem. Legfeljebb nagyon megdõlt, víznyomta gabonát kis mennyiségben.

1/a-1/b. A sãró.

Fogazott élû sãróról nem hallottak.

Ezt a kétféle típust ismerik:

A mai sãrók kissé karikóssabbak, mint a régiek.

Szabó Józsefék jelenlegi
sarlójának kontúrrajza

- 1/c. A sârót üzletben vették.
- 1/d. „A sârót kalapáták, köszörûték.
Laptyára léfektetik az üllőre, úgy kalapálják.”
- 1/e. Amikor mentek ki a mezőre, a sârót a menyecskék, lányok kezükben, batyuban, szoknyájuk korcába derekukra bédugva, kötény kötésébe szorítva vitték, esetleg az udvarló legény vitte helyettük a kaszájához erősítve.

A mezőn a munka szünetében belevágták az utolsó kérébe, vagy maguk mellé, esetleg a kepe tüjibe tették.

Télre: a palláson lécz közé
a kakasülőre /gerenda a padláson/
a pajtára kívül a deszkaoldal réseibe dugták hegyével
fészerben, kamorában deszkába vágták
a zsuppos ház üstökibe vágták.

Külön alkalmatosság a sâró tárolására nem volt.

2. Sâró. - Félkör alakú széles penge, nyélre erősítik, vele fűvet vágnak, aratáskor marokszedésre használják.

Lábodon ebben az értelemben ismerik. Gabonavágó funkciója már elhomályosult, bár néhány emlékkép szerint meglehetősen, csak már nagyon régen, talán utoljára a múlt század közepén.

- 2/a. A fűvágó sâró éle sem fogazott. Kaszaélű.
- 2/b. Boltban veszik. Gyártmányt nem tudnak megnevezni.

2/c. Felhasználása:

füvet vágni /füjet/

csalánt /csollány/ szedni

szárt /kukoricaszár/ vágni

aratáskor markot szedni

kötélnek, zsúp¹nak valót vágni

a belőle vagy kaszából alakított pengével, kasza-
késsel káposztát szelni.

3. A sarlóval való aratás munkamenetére egyáltalán nem emlékeznek.

Talán így lehetett:

a szár alján levágták /magasabb tarló maradt,

mint a kaszás aratásnál/

marokba szedték

kötötték

kalangyába /kereszt/ rakták.

- 3/a. Gabonahajtás irányába, hosszába haladt az arató,
hátrafelé /seggéve/ ment.

- 3/b. Előkben, pásztákban, rátákban.

Leginkább az elő szót ismerik, ezt használják.

"Na, leváktunk egy előt, pihennyünk!"

Az elő nagyságát senki sem tudja meghatározni. Ha kb. egyholdas darab volt, azt 3 előben vágták le. Ha csak félholdas darab volt, azt csak 2 előre osztották.

1-1 elő részére készítettek kötelet, s 1-1 elő elvégzése után volt pihenő.

Sorban haladtak egymás mellett.

- 3/c. Sarlós aratásnál magasabb tarló lehetett.
- 3/d. Hogy férfiak vagy nők arattak -e sarlóval, azt nem lehetett kideríteni.

4. Előnyei

Jobban lehet vigyázni, hogy a szem ki ne peregjen.

Hátránya:

Nagyon lassú munka volt.

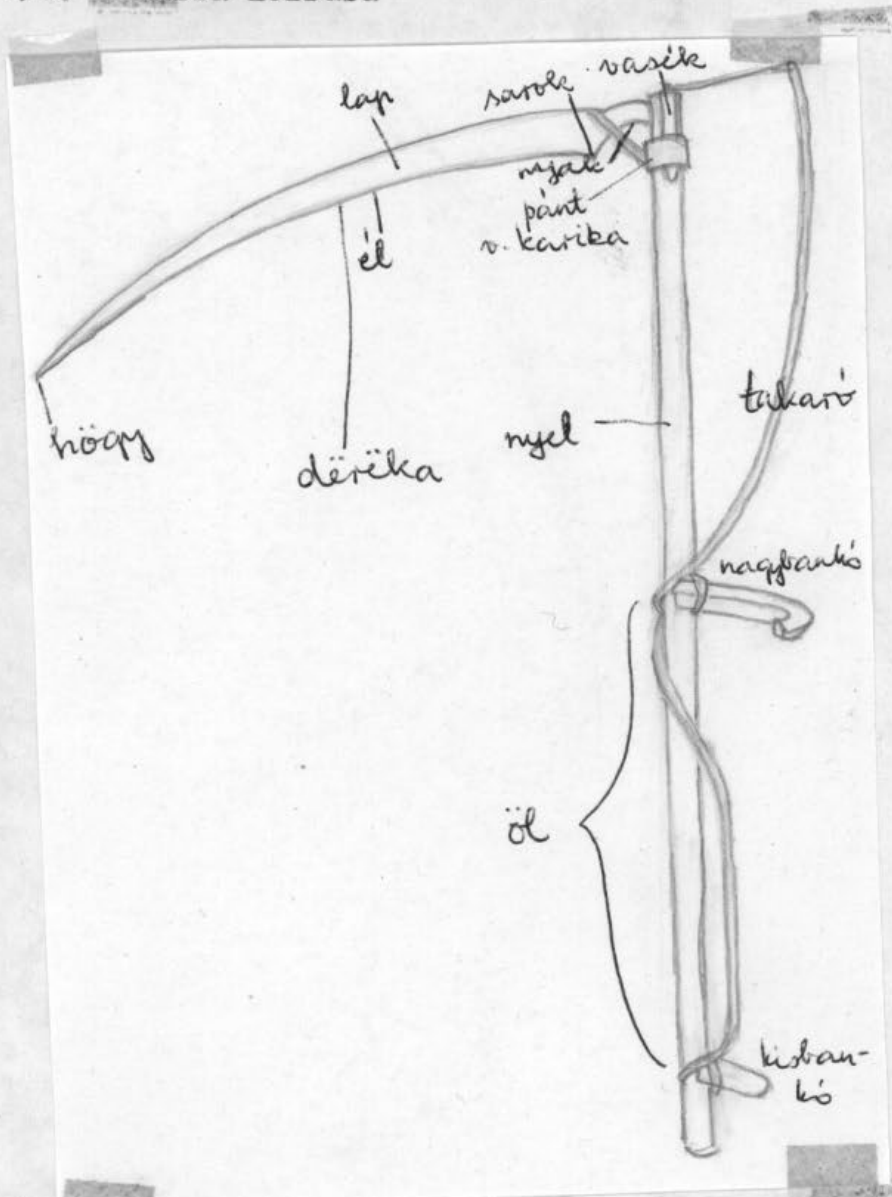
- 5. A marok kérébe kötésére és keresztbe rakására nem sikerült adatot szereznünk a sarlós aratásnál.

VI. A kasza

1. Kasza. - Az a hosszú nyélre szerelt, enyhén ívelt acélpenge, amivel a gabonát és a takarmányt vágják.

" Gyere komám, segíj választani éty kaszát!"

1/a. A kasza leírása

2. Gabonakasza és fűkasza közt nincs különbség. Ugyanazt használják mindkét esetben.

3. A penge.- Ezt a szót Lábodon a népnyelv ismeri ugyan, de nem használja. Csak úgy mondják: kasza.

3/a. A jó kaszapenge:

kissé hajlított.

"Vót ojan embör, aki szerette, ha kicsit karikósabb vót a kaszájja. Ez az igyenössebb azér jobb, mer nagyobb rëndöt löhetött vele kaszáni. Má újjabban a kaszák is mög a sârók is pörgébbek."

Egyes vélemények szerint a vékonyabb penge a jó, mert könnyebb kikalapálni, és jobban is fog. Más szerint a vastagobb a jó.

3/b. A kaszapenge hossza

85-90-100-110 cm

markokban határozták meg

9-10 markos

1 marok = 10 cm.

A hosszúság a tulajdonos magasságának, erejének megfelelő. Általában úgy határozták meg: álligérő. Érett, egyenesen álló valamint ritkán nőtt gabonához a hosszabb, a dőlt, a sűrűn nőtt gabonához a rövidebb pengéjű kasza a jobb.

A penge helyes állását kaszáló mozdulattal próbálták ki.

3/c. Kaszavásárlás

Vashoz, kőhöz, falhoz ütötték, milyen a pengése. Ha vékonyabb, akkor jó. "Jó kemény pöngése lögyön!"

"En nem jó, ennek ollan hang+gya van, mind a tepszinek!"

Pénzt dobtak rá, és ha sírósan csengett, jó volt.

A súlyától is függött. Megemelték, megmérték.

A vásárló hazavihette kipróbálni.

Akkor jó, ha ragad az éle.

Szine kékes, ezüstös.

3/d. A helyi boltokban vagy Nagyatádon üzletben, esetleg vásáron vették a kaszát.

Az is előfordult, hogy Somogyszilből rendeltek a kaszagyárból, több igényt összegyűjtve.

Vándorkereskedőktől is vettek gabonáért.

3/e. Kaszamárkák

Somogy gyöngye / talán ez volt a somogyszili gyártmány/

Üstökös

Hangya

Adria

Vulkán

Balatóni

Tiroli

4. A kasza nyele / nyel, nyél/

a könnyűség volt az irányadó:

juhar, bükk, hárs, kőris, szil, akác /agáca/

éger, nyír

száraz fából

se nagyon vastag, se durva ne legyen.

4/b. A kaszanyél alakja és nagysága: 155-180 cm. Szabó József 155 cm. A nyelet helyi bognárok készítették vagy vándorárusoktól vették vásárban vagy szerkérről.

4/c. A kaszanyél részei

Nagybankó, nagykaccs.- A kaszanyél közepére erősített fogantyú.

"A takaróvesszőt a nagybankóná körükerítettik a kaszanyelön."

Kisbankó, kiskaccs. - A kaszanyél végére szerelt fogantyú.

"A takaróvesszőt a kizsbankóhoz szorítottik."
Mindenféle művelethez kétbankós kaszát használnak.

4/d. A kaszanyelet helyi iparosokkal készítették vagy vándorárusoktól vették a gazdák.

5. Kaszaörv.

5/a. Kaszakarika v. pánt a neve Lábodon.

Két fajtája van: kulcsos
csavaros.

Vaséket és esetleg bőr alátétet tesznek a kaszakarika és a nyel közé.

5/b. A kaszapenge beállítása

"A bal vállára vöszli a kaszanyelet. A jobb kargyát ki-nyujtja, annak oda köll érni a kasza högyihó. Ha tūnek áll /a tarló tövének/ a högye, kis ékkê lehet szabájozni. Ha tāróhögynek áll, akkor a másik ódaon tōsznek éköt.

A pōnge beállittását is ékkê változtattják. Ha dütt a gabona, akkor a högyivê vág+gyák.

Ha szaladóra van állétva, kicsit fog. Ha nagyra áll, ki-merétti a kaszállót. Legjobb a közepes beálléttás."

Szaladóra: ha kicsire áll és a hegye felfelé áll.

Nagyon ötetve van: ha a kasza hegye nagyra áll.

6. Takaró, takaróvessző. - Az a vessző, ág, amelyet aratáskor szerelnek a kaszára, hogy a levágott szálakat a rendre hajtsa.

Mogyoró /magyaró/, kökény, szil, kőrisvessző. Könnyen hajlítható vesszőből. A legvastagabb vége kb. másfél-két cm. átmérőjű legyen. A fűz nem jó, mert puha.

"A kaszanyakná az égyik mökfohta vagy rálépött a kaszára és a vesszőre is, hogy jó ájjon. Ott mazzag-gâ vagy lánccâ mökkötötték. Ety tekeréssê a nagybankón át tekerték a nyélön, ézs vezették egészen a kizsbankóig. A kizsbankó mellé odadukták a végit, ahun asztán a tekerés möktartotta."

Mások nem tekerték, hanem megkötötték a kis-és a nagybankónál.

VII. A kasza élesítésének
eszközei, módjai

1. Üllő.- Az az alkalmatosság, amelyre a kaszapengét támasztják kalapáláskor.

"Hozd ide, fijam, az üllőt, had kalapállam mög a kaszát!"

1/a.

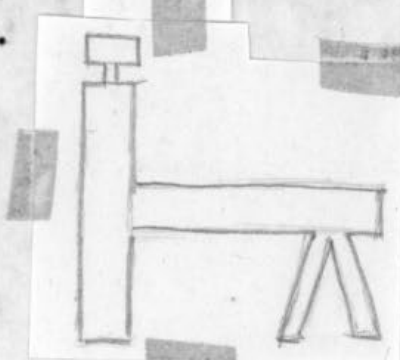
Vasból, acélból, keményített vasból van.

A jó üllő kemény.

Kovács készítette, később gyár.

A hozzávaló tükét bükkfából készítik.

1/b.

Kalapálószéket is használtak.

Erre ráülhetett a kalapáló.

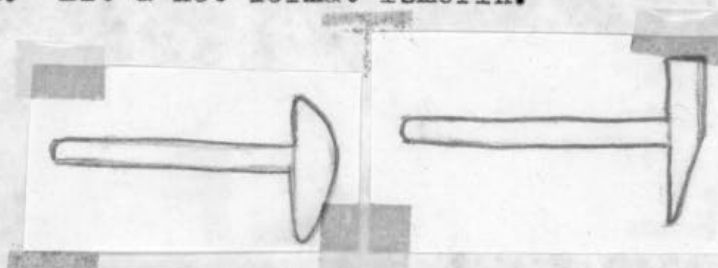
Létraszerű állványt nem alkalmaztak.

Kalapálószék, gyalokszék.

2. Kaszakalapács, kaszaverő kalapács, kalapáló kalapács.- Az a kis kalapács, amellyel a kaszát kalapálják.

"Vidd apádnak a kaszakalapácsot, mők kalapáli a kaszát!"

- 2/a. Ezt a két formát ismerik.

Feje és nyele van. A feje acélból vagy vasból, a nyele fából van.

Nyele: akác, kőris, bükk.

Óvni kell a rozsdásodástól,
erős ütéstől.

Időnként élesíteni, köszörülni kell.

Súlya : 80 dkg.

Hossza: 20-25 cm /12 coll/.

2/b. Helyi kovács készítette.

3. A kalapálás menete

Aki nem kalapálószéken kalapál, az kisszékre vagy tükére ül. Maga elé helyezi a kaszát úgy, hogy az éle legyen az ellenkező oldalon.

"Van, aki nyélén kalapájja, asz csinyál támasztót a kaszanyel végéhez, hogy jó feküggye az üllöt. Csinyátunk egy villás faágbu magasított a kaszanyelnek. Mások lè szokták szerèni a nyelirü."

A nyaknál kezdik belülről a kalapálást, és a hegye felé haladnak. Ha nem találják tükét ülőhelynek, akkor a földre ülve a két lábuk közé veszik az üllöt a kaszával, de sohasem hajolnak oldalt, és nem élével teszik maguk elé a kaszát. Ezt a testhelyzetet, amit a kérdőív 55. oldalán levő rajz mutat, nevetségesnek és feleslegesen fárasztónak tartják. Egyesek katonakorukban más vidékeken már láttak ilyen kalapálást, s elrettentő példaként emlegetik. Apró ütésekkel a hegye felé haladva verik ki az élit. Nagyokat nem szabad ütni, mert csipkés lesz.

4. Êvásik az éle. - Eltompul a kasza éle a használat-
tól.

"Ki kő kalapáni, mer êvásott az éle."

5. Kaszát kalapá /kalapál/, kiveri az élit. -

A kaszás ezt teszi, amikor a kasza
élet kalapálással helyrehozza.

"Hun a szomszéd? - Kaszát kalapá."

"Kalapáli a kaszát."

6. Kaszát fen, feny, köszörű /köszörül/.

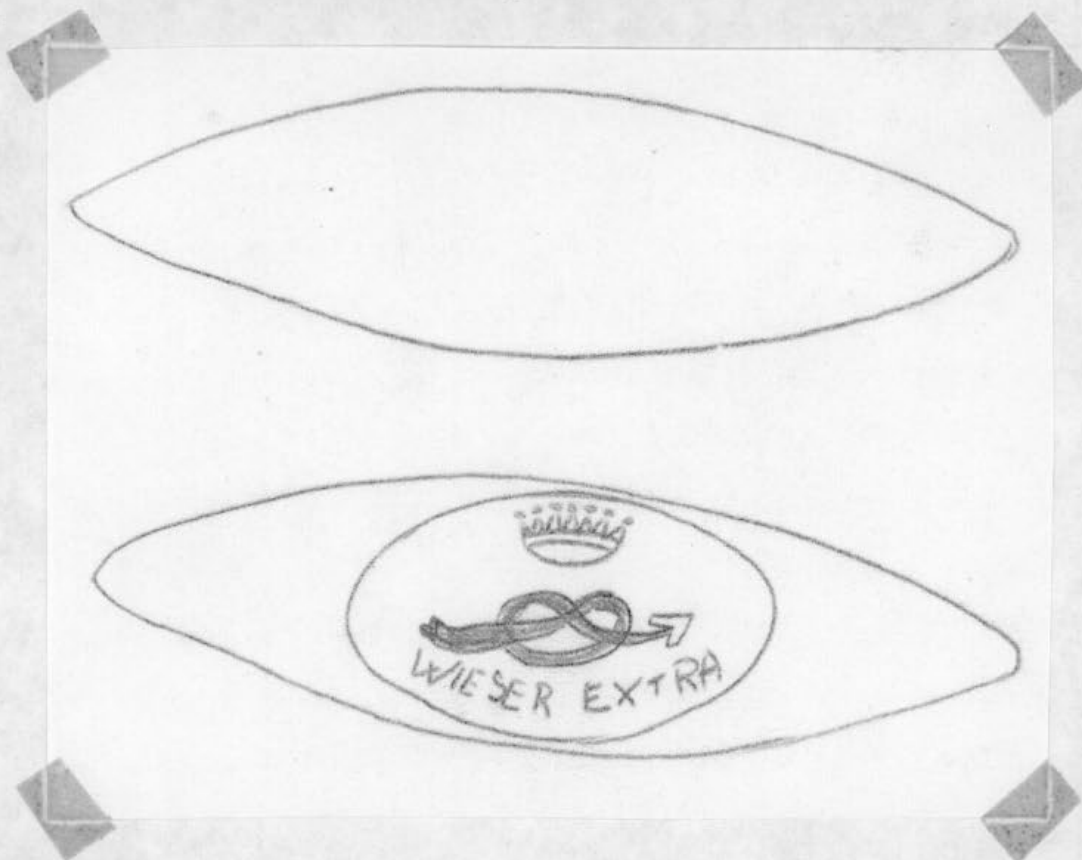
A kaszás a kaszát a kaszakővel élesíti.

"A körösztapád a kaszát fenyi. "

7. Kaszakü, fenkü, fénkü, fenőkü. 'A kasza fenésére
szolgáló kő neve.

"Hun a kaszakü?"

"Hova tötted a fenküjet?"

7/a. A kaszakő fajtái:

smirglikü: vörös: a legjobb

szürke: a leggyakoribb

fekete

barna

terméskü. /termökü)

"A csinyátt küjek jobban öszik a kaszát. A terméskü jobb, de némigén löhet eszt a termésküjet kapni."

Nem szabad durvának, recésnek, szemcsésnek lennie, mert elveszi a kasza élit. Ha a kasza éle ragad a fenés után, akkor jó a kő.

7/b. A kaszakövet szatócsüzlethen vették.

7/c. A szurkozott falapon való kaszaélesítést nem ismerik.

7/d. Hiedelmek a kaszakőről

Ha a tehén tőgye megdagadt, a kaszakővel 3-x lehuzták.

Karácsonykor az ünnepi asztalra szokták tenni a kaszakövet termésvarázsló céllal.

8. Féntok, tokmány, tokmán, fenőkütartó. -

Az a tok, amelyben a fenéshez szükséges kaszakövet tartják.

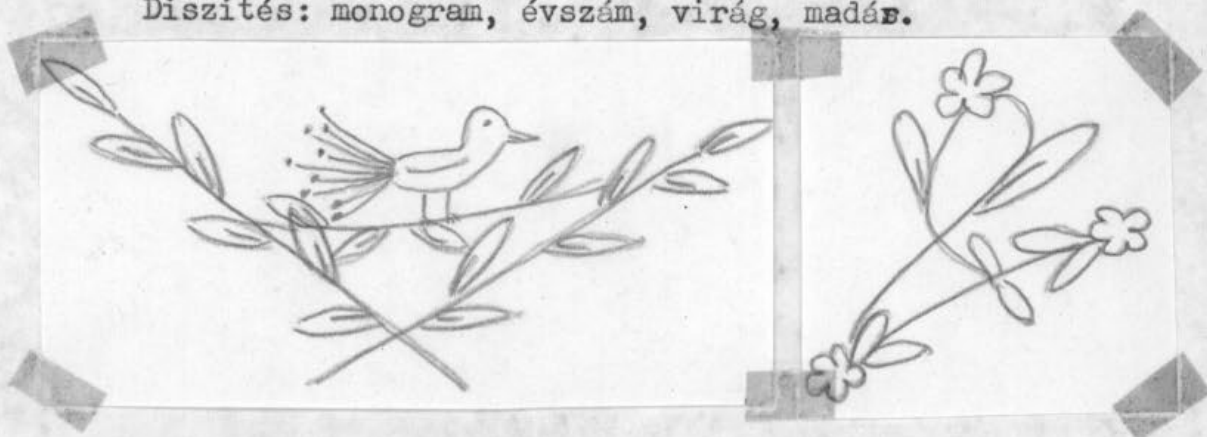
"Möllik tökétötte el a féntokomat?"

8/a. A féntok leírása

Marhaszarvból: a tehén szarvát lefűrészelték és kifőzték, úgy formálták kaptafán szögletesre, vagy meghagyták a természetes alakjában.

Fából: berökfa, agácafa, fűszfa, nyirfa, tőfa/tölgy/.

Díszítés: monogram, évszám, virág, madár.

Nem mindenkinek a féntokja volt díszes, mert nem mindenki értett a kicifráláshoz. Volt azonban a községben több díszes féntok is, a faragáshoz értők, talán éppen Bele bácsi munkái.

Bele István népi faragóművész községünk szülötte volt. Lengyel Györgyi: Faragás című kötete/Képzőművészeti Alap Kiadóváll. 1961./ a 25. oldalán foglalkozik vele /bár néhány adata téves/, s be is mutatja egy szép sőtartóját, amely a Népművelési Intézet tulajdona.

Különböző féntokok:

bádogból zománc nélkül	} 40-60 éve
zománcos	

Kinek hogyan tetszett, úgy hordta: elől vagy hátul.

Bádog kampóval a nadrágszíjra akasztották.

Ha szivárgott a víz a féntokból, beszurkozták, cineztek, viaszozták.

9. A kasza fenése

"Léállította a nyelit a földre, rákönyekű a kasza há-
tára, és a balkezévé foggya mög."

Ütemes mozdulatokkal huzi a fenkűjet a kasza élén.
Egyesek pengetik, mások nem.

9/a. A fenés gyakorisága a gabona minőségétől függ. Bú-
zánál többször kell, valamint ha a talaj egyenetlen,
selymes a fű és sok a pucokturás /vakond/. A sást
könnyen elviszi.

"A rozst és a zabot a vásott kasza is jó éfogi, de
a búzát még az élössé is nehéz vágni."

10. Télen a kaszát a pajtában, a fészterben, falba vert
szögön, a mestörgerendán tartják.

Van, aki szétszedi részeire, de a többség nem. Aki
nem szedi szét, belevágja a szénába.

Egyesek bekenik olajjal vagy zsírral, de a többség
nem.

11. A kaszapenge addig használható aratásra, míg egészen
elvékonyodik: "kösköny lössz a laptya."

Ha nyakban törik el, a kovács meg tudja "pántóni ,
szögecsőni." A bankó is eltörhet. Azt is meg tudják
pántóni. Ha derékban törik el, azon már nem lehet
segíteni. Egy jó kasza eltart 5-6, esetleg 8-10 évig.

12. Felhasználása: káposztaszelésre

csollányvágásra

szómvágásra

késeket készítettek belőle.

VIII. A kaszával való aratás munkamenete

1. A vágás módja

1/a. Röndre vág. - Az a gabonakaszálási mód, amelynél a kaszás a gabonát úgy vágja, hogy a levágott gabona a tarlóra fordul.

"A füjet röndre vág+gyuk"

Szólás: Röndön van a szénája./Rendben van a dolga/

1/b. Rávág, marokra vág. - Az a gabonakaszálási mód, amelynél a kaszás nem a tarló, hanem a lábon álló gabona felé vág a kaszájával, ezért a gabona nem a tarlóra, hanem a lábon álló gabonára dől, s a rávágott gabona nem fekszik le, mert a lábon álló megtartja.

1/c. Röndre: ha dütt, kuszátt;
füjet, árpát, zabot.

Rávág: lábon állónál;
a búzát, rozsot.
Gyorsabb és könnyebb,
a marokszedőnek is jobb,
kevesebb a szemvesztés.

"Amöllik kicsiny, aszt levágik röndre, a magassabbat marokra vágik."

2. Az aratómunka mozdulatai

2/a. A dütt gabonánál jobban meg kellett hajolni, az állónál kevésbé. A nagybankót a nyélhez közel kellett fog-

ni. A rozsnál jobban lehetett aggatni, mert jobban vitte a kasza.

2/b. A balkezét magasan kellett tartani: a kaszát karon tartani.

"Né hajujj mög annyira!"

Lépésre kell vágni, húzni kell.

"Karikóssan vágd!"

2/c. A rossz kaszás:

A kezdő: nagyokat vág.

Vág+gya, mind a fát, méksé halad!"

"Kifaral a röndbü /kicsit vág/."

"Kiluggâja a gabonát."

"Beleluggal /szálakat hagy el/."

"A balkezit jó hátra engeggye, akkor nem luggal bele!"

3. Rönd.- Egy kasza-szélességnyi vágás.

"De szép rönöt vág!"

"Vagyok ojan legén, mint të,

Vágok ojan rönöt, mint të!"

4. Elő, ráta. -A munkaterület egy szakasza.

A két szó egy fogalmat jelöl, de inkább csak az elő szót használják.

"A buzábu égyggy elöt rönöre váktam."

A pontos nagyságát senki sem tudja meghatározni. Egy egyholdas területet 3 előben vágtak le, de a félholdasat csak 2-ben.

3-4 óra alatt egy kasza tudott egy elöt levágni.

Egyesek szerint a pászta szó is az előbbi fogalmat jelöli.

Mégis van, aki azt mondja, hogy a pászta hossza 50-60 rőf / 1 rőf = 78 cm./

5. Aratás csoportban

Ha többen aratnak együtt, az első kaszás vág először a gabonába. A többi kaszás 6-7 lépés távolságra követi.

"Betartik a távolságot."

Mindig az első kaszáshoz igazodnak.

Az azonos ütemre nem ügyelnek. Akinek rossz a kaszája, az lemarad.

"A dógos kaszást jobban szerették, mer többet mőkcsinyát."

6. Az egyes gabonafélék kaszálása

Az őszi árpát marokra lerakják.

A tavaszi árpát röndre vágják.

A búzát marokra rakják és kévébe kötik.

Å rozsot is.

A zabot röndre vágják.

A hajdinát először röndre vágják, azután bubújják.

IX. A levágott búza összeszedése1. Az összerakás módja

Községünkben a legöregebb adatközlők is csak a kévébe kötött összerakási módot ismerik. Nem is hallottak róla, hogy szokták volna másképp is. Legfeljebb olyan esetben, ha természeti csapás következtében szinte "sémivé várt" a termés, silány lett. Ilyenkor nem "köttek össze, csak összegyőtték" csemóra, és csak száradás után kötötték össze.

A vontató szó a szénaszerű kezelést jelenti. Ezt a szót nem használják, illetve csak mai értelemben, mint a mai gazdasági élet szállítóeszközét.

Azonban hogy széna esetében a régebbi múltban ismerték a vontató szót, arra nézve bizonyíték a következő.

A lábodi ref. egyházközség hosszúfalusi filiáléjában /Rinyahosszúfalu 1950-ig önálló község volt, ma Lábod része/ van egy 1801-ből származó könyv "Pro Memoria" címmel, amelyet a preoráns jegyezgetett fel. Ebben olvasható a következő:

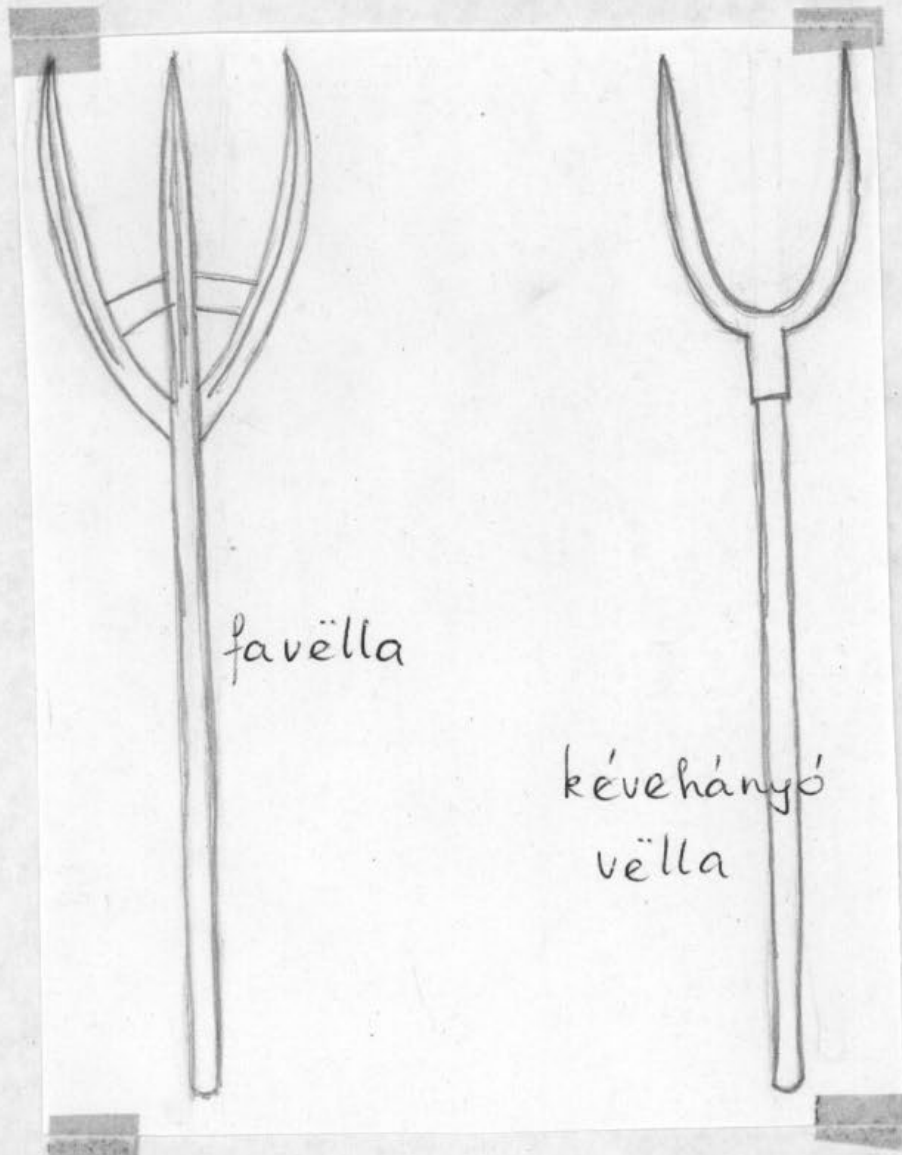
"Ezen hosszúfalusi R. filiális Ecclesia Preoráns Rectorának Esztendei fizetése:

....Minden gazda ad vontató szénát."

Ebből következik, hogy széna esetében a jobbágygazdálkodás idején biztosan használták a vontató szót, s ez lehetségessé teszi, hogy gabona esetében is használták. Ma azonban már teljesen eltűnt az emlékezetből, és új fogalom megjelölésére használják.

- 1/a. "Ha mögnyomta a viz, úgy gyötötték össze."
- 1/b. Az összegyűjtés gyorsabb, de "igön sok szöm êveszik."
- 1/c. Mivel a legöregebbek sem emlékeznek erre az eljárásra, valószínűleg már a múlt század közepén elhagyták.
2. Vëlla, favëlla, kévehányó vëlla.- Az a szerszám, amelynek segítségével a rendre vágott gabonát csomókba összehordták.

"Ëtörött a vëlla nyele!"

2/a. A favellák közül a toldottágút ismerték.

A favellával szedték össze a renden levő szénát, esetleg gabonát, a kévahányóval pedig összerakták. Gyerekeknek készítettek kisebb méretűeket is.

2/b. Lukafán készítette egy iparos.

Boltban is lehetett venni.

Helyi iparosok is készítettek.

2/c. Aratásnál a gabona összeszedésére nem használtak négyágú vasvellát, csak az istállóban. A kétágú kédobáló vellát használták. A favellát csak szénaforgatásra.

3. A kötetlenül összerakott gabona egységei

3/a. Petrénce vagy csirke.- Nem használják gabonánál.

Csirke: kis kupac lucernából és lóherből./Bizvurm István ismerte, aki Almamellékről került ide már a második világháború után./

Petrénce: szintén csak takarmánynál ismeretes.

Előfordul, hogy csak félpetréncét győtenek össze egyszerre. Akkor visszafordulnak a másik feléért.

"Jégverte gabonát egyberaktak petröncébe. Léköllött kaszáni, sömmivé vált."

3/c. Rudas.- Nem ismerik.

4. Igen nehéz megállapítani a különbséget az egyes csomók között.

Tehát a gabona kötetlen összerakása általában nem ismeretes, csak természeti csapás által tönkretett gabonánál. Egyébként csak a szénánál és a takarmánynövényeknél szokás.-Az egyes csomók nagyságbeli fokozatai a kisebbről a nagyobb felé:

kereszt- asztag - babica/zsúp/ -petrönce-bagla-kazal.

X. A levágott gabona összeszedése marokba, bekötése kévébe

1. Markot szöd. - Az a munka, amikor a marokszedő a kaszás után haladva a levágott búzát összeszedi kisebb csomókba a kévekötés előkészítésére.

2. A learatott gabona marokba szedése

2/a. Sarlós aratásnál

Erre nem emlékeznek.

2/b. Kaszás aratásnál, ha a gabonát rávágják

A marokszedő hátrafelé megy /seggéve/. Lehajol, jobb kezében sarló, azzal felfogja a gabonacsomót, ráteszi a kötél közepére úgy, hogy a szemek arrafelé nézzenek, amerre már le van vágva a gabona.

2/c. Kaszás aratásnál, ha a gabonát rendre vágják

Ilyenkor a marokszedő előre halad. Ezt ritkán alkalmazzák.

2/d. A marokszedés módja a különböző gabonafajtáknál

Zabnál előfordult, hogy zabhúzó gereblyével /grábla/ húzták össze. Ennek ritka a foga, kb. feleannyi, mint a másik fajta gereblyének.

Árpa: kévébe kötve és kereszttekbe rakva.

Rozs: kisgráblával szokták a kepesort meggráblálni.

Hajdina: fölállogatták, bubóták /bub/.

3. A marokszedő szerszámai

3/a. Gamó. - A nevet nem ismerik.

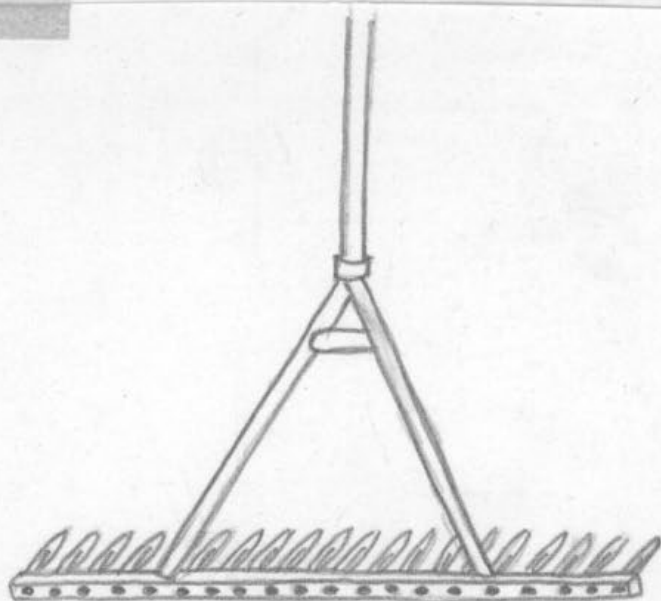

Marokszödő sâró /fából/ :Nem tudták, hogy lenne neve. Fiatal, vékony fa végét kihegyezték, majd meghajlították.

3/b. Sâró.- A marok összeszedésére sarlót használnak. Csak egyféle sarló van, ezt használják mindenféle műveletre.

3/c. Grábla.- Az a szerszám, amelynek segítségével a gabonaszálakat összehúzták.

Anekdota. Egy falusi lány Pestre került. Amikor hazajött látogatóba, már igen kényeskedve, "pëstiesën" beszélt. Már a paraszti, falusi szerszámokat sem akarta megismerni. Kérdezte: "Hol van a gëréblyë?" Keresés közben nem vette észre, és véletlenül rálépett a fokára. A szerszám ennek hatására hátracsapódott, és a nyele jól fejbevágta. A lány ijedtében felkiáltott: "A bossab ögye mög eszt a gráblát!"

4. Az összeszedett gabona kisebb egységei

4/a. Marok.- Sarlós aratásnál nem tudják.

4/b. Fogás.- Nem ismerik.

4/c. Hónalj.- Nem ismerik.

4/d. Marok /kaszás aratásnál/.- Az a levágott gabona -
menyiség, amelyet a marokszedő egyszerre
össze tud szedni és lehelyez a kötélre.

1 kéve = 2 vagy 3 marok.

4/e. Veret.- Nem ismerik.

4/f. Hónalj, öléb, nyaláb.- Kaszás aratásnál sem ism.

5. Kötél.- Gabonából /ritkábban más növényből/ készí-
tett fonat, amellyel a kévét összekötik.

"Mögvan a kötélnek való, pihennyünk kicsit!"

5/a. A kötelet is többnyire abból a gabonából készítik.
Előre, harmattýávä levágják a kötélnek valót, majd
hozzálátnak a gabona vágásának, s az elkészített
kötélbe kötik.Ha rövid a búza szára, rozst csépelnek előre, s a
kicsépelte rozsszalmából készítik kötelet.~~XX~~Előfordult, ha kevés volt a termés, a roboz nevű
vizinövényt megszáritották, felhasogatták szálakra,
és abból készítették kötelet.

5/b. Őszi árpát: zsúpba.

Zabot: saját kötelébe vagy zsúpba.

5/c. Kötelet teröget, teritt.- Az arató teszi, amikor kötelet csinál.

6. A kötéel készítése kézzel

6/a. Csavart kötéel.- Ismerik, de nincs neve. Csak rozsnál alkalmazzák, mert a csavarás következtében kipereg a búza szeme. Fél maroknyi rozst két pamatba vesznek, a fejüket összedugják és a két pamatot összezsavarják. Szokták kézzel is meg a hónuk alatt is csavarni.

6/b. Gójafejes kötéel. - A félmaroknyi búza szalmáját a feje alatt megcsavarják, a megcsavaratlan szalmát kétfelé veszik, s a kalászokat a csavarás alatt átbugtatják. Olyankor készítették, ha kicsi volt a feje.

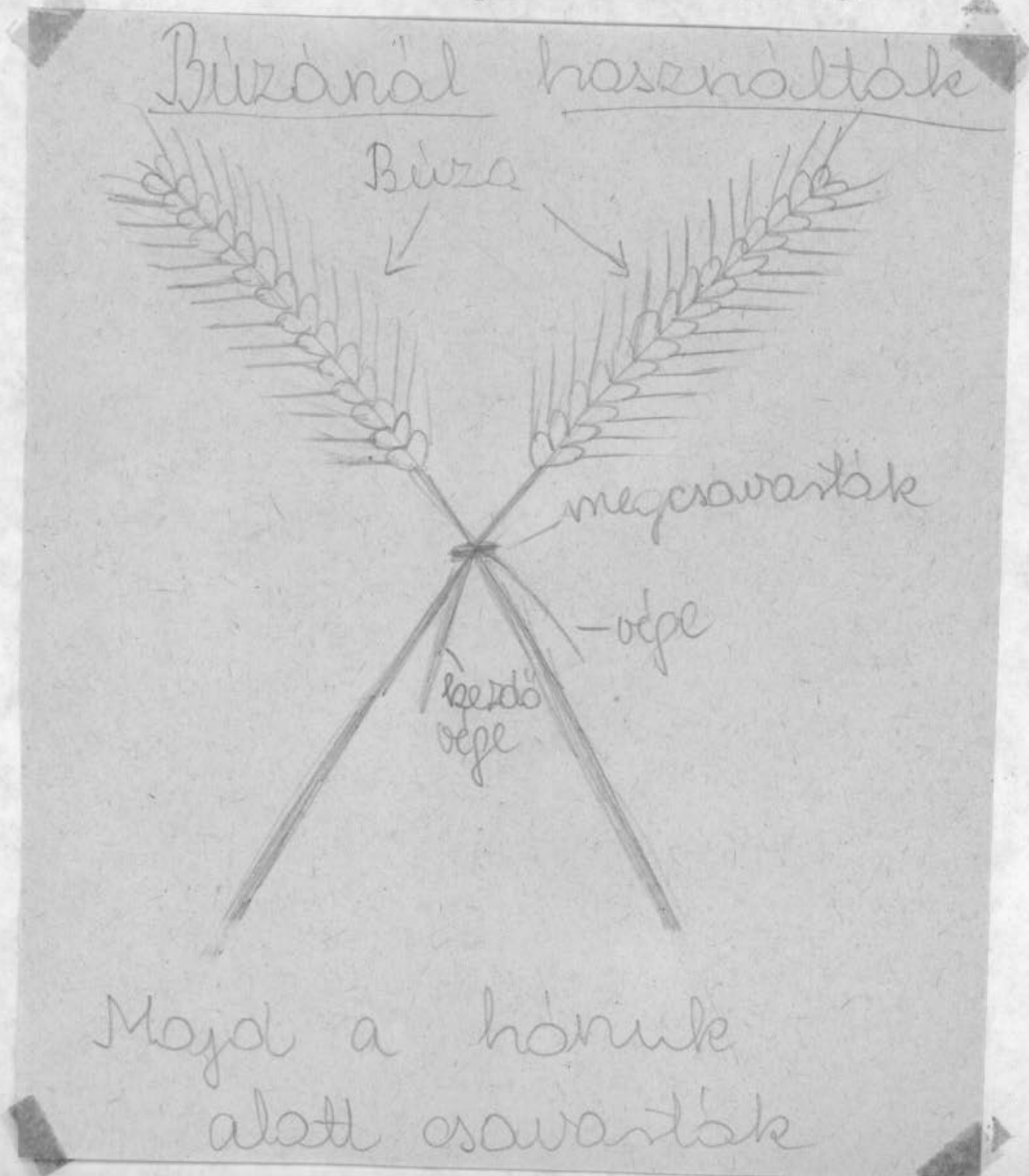
6/c. Betyárcöteel/vagy hirtelen kötéel.-

Mindkét markába vesz gabonacsomót, a töve /tüje/ felől egymásba üti, megcsavarja néhányszor.

Ismerik, de nincs neve. Ritkán alkalmazzák. Gyorsan megy, de pazarlás, mert "pörög a szöm".

6/d. Gombos kötél.- Községünkben ezt használták legin-
v. Bajszos k. kább.

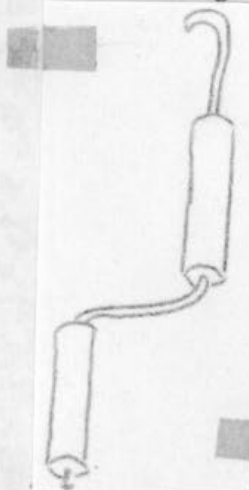
A kötélterítő bal kezébe vett egy félmarok gabonát. A jobb kezébe vett 3-4 szállal a feje alatt többször körülcsavarta. Ezután a félmarok gabonát kétfelé vette, s a tekerő szálak egyik végét az egyik részhez, a másik végét a másik részhez dugta, majd az egészet a hóna alatt megcsavarta.

7. A kötéel készítése kis géppel, alkalmatossággal

7/a. Kötélfonyó gép, capó. - Az az alkalmatosság, amí-

vel a kötelet készítik.

Lerajzolni nem tudták. Azt mondták, hogy a könyv rajzához hasonlít. Paraszti gazdaságban nem, néha az uradalomban használták.

7/b. Csiga vagy verőcseny. - Fából készült, földbe ásott,

fatengelyes egyszerű alkalmatosság, melynél a zsúpot a forgótengelyhez madzag, drót vagy kampó erősíti.

Volt olyan, aki már látott ilyent uradalomban, de lehet, hogy nem Lábodon.

7/c. A gépekkel való kötéelkészítés munkamenetét nem tudják elmondani.

8. Kötélet terőget, teritt. - Az arató /kötéletterítő/ a kévék bekötéséhez szükséges kötelet a földre teríti.

"Én markot szödök, az öcsém kötelet terőget."

9. Kéve. - A kötéllel összekötött gabonacsomó neve.

2 markos és 3 markos kévét ismernek. Ha hosszabb volt a gabona szára, akkor kevesebbet; ha rövidebb, akkor többet vettek. Gyakoribb volt a 2 markos kéve.

Aki azt akarta, hogy többnek lássék a termett gabonája, kisebb kévékeő kötött, így több keresztje lett. A cséplőgépen a kévehányók nem szerették a nagy kévéket, mert nehéz volt őket dobálni. A nagy kévéket kötő gazdát ők is szidták. Mindenképpen jobb volt tehát kisebb kévéket kötni.

9/a. Gazdakéve.- Nem ismerik.

Részeskéve: Nem ismerik.

A gazda ill. a részes "részét" nem kévében, hanem kepében vagyis keresztben mérték ki. Azok pedig teljesen egyforma nagyságúak voltak.

Papkéve.- Amikor összerakták a kévéket kepébe, 17-et tettek egymásra. A tizennyolcadik, a legerősebb a tetejére került. Ez valóban nagyobb volt, hogy lenyomja a többit. Ez volt a papkéve vagy csak egyszerűen a "pap".-Talán az egyházi dízma emléke lehet.

10. Kévekötő fa.- Nem használták.

11. Kötözőbot, kévékötő bot.- Az a cövek /cüjek/, amelyet kévékötés előtt a földbe szúrnak, a markokat mellé szorítják, majd a kötél összehúzása után a cöveket a földből kirántva, vele a kévét bekötik. Az egyik vége hegyes, a másik tompa. Egyet használtak, de nem mindenki. Diszítani nem szokták. Zsúpos ház üstökében volt egyik nyártól a másikig. Régi bottal könnyebben dolgoztak, mert jó síkos volt és csúszott. Több aratást is kibírt.

"Az urodalomba követették, hogy bottâ kő kötni."

12. Lapicka.- A zsúpkeve végét szokták ezen a deszkadara-
bon egyenesre ütögetni.

Kb. a századfordulóig használták. Később
ha zsúpnak meghagyták, betartották a csép-
lőgép dobjába, és levágatták a tetjét. Nem
kellett lapicka sem, mert csak felemelték a
kévét, lezökkentették a földre, és magától
elígazodott, "kiigényösödött".

12/a. Karra húzott csizmaszárral nem végezték ezt a munkát.

13. Kévét köt, kötöz.- Amikor az arató a kévét összeköti.
"Az öcsém bekötte ja kévét";

13/a. A kéve bekötése

Derékon kötik át, a közepétől egy arasszal lejjebb.

A töve felé kötik meg. A kötél végét összefogják, meg-
csavarják, a kötözőbotot beledugják, megcsavarják.

13/b. A kévekötést inkább férfiak végezték, azonban ki hogy
volt ráutalva.

"Férfi kaszá, asszon markot szöd, a gyerök kötelet
teröget, a férfi beköti."

A kévéket, ha jó idő várható estig, estefelé kötik
csak be. Ha rossz időre számítanak /üdő/, azonnal.
Lekaszálták, a marokszedő felszedte, kötélbe rakta,
a kötöző bekötötte.

13/c. A zabot rendre levágták, 2-3 napig száradni hagyták,
kévébe szedték, bekötötték.

XI. A keresztbe rakás előkészü-
letei

1. Kepe-sor.- Annak a kévesornak a neve, amely úgy készül, hogy a bekötött kévétet összehordják középre, 2 párhuzamosan haladó sorba, tövükkel befelé 2-2 kévét helyezve egymásra.
2. Ágyás. - Azok a meghatározatlan számú kévéből álló kéverakások, amelyekből később a kepet rakják.
"Szöggyük szét az ágyást!"
3. Kör alakban nem rakják.
4. Kalanygya, mágla.- Annak a kéverakásnak a neve, amely 6-7 kévéből áll, párosával egymás fölé rakva.
Akkor rakják úgy, ha nagyok a kévék, hogy összenyomódjanak.
5. Kupac.- Nem szokták.
6. Ötös vagy csibe.- Nem szokták.
7. Hatos, hetes, nyolcas, kilences, tizes.- Nem.
Általában mindig 17 ill. 18 kévéből áll a kereszt. Csak akkor raktak kevesebből, ha nem maradt a végére annyi. Szükségmegoldás volt.
kuszából v. kaparékból raktak 6-8 kévét egybe.

- 7/a. Addig van kérében, míg minden gabonafélét le nem arattak. Egyszerre szokták behordani az összeset. Ha sok eső van, akkor átrakják, hogy száradjon. Ha csiros, előbb megszárogatják, úgy rakják össze.
8. Láb.-Nem szokták.
9. Egyéb kéverakási mód nem szokás a községben.

XII. A kereszt és más, hosszabb időre szóló kéverakási módok

1. Rőtökkéve, röjtökkéve, rejtökkéve, bujó, bujtató, pásztor.- A kereszt legalsó kévájének neve.

"Allu van a röjtökkéve."

Általában tesznek rejtökkévét, Annak a fejét visszahajtják, s úgy rakják a többi kévét keresztalakban rá. Így raknak 17 kévét, majd rá egy nagyobb, 18.-at: az a pap. Az uradalomban mindig 18 kéve volt a keresztben. A "pógároknál" előfordult, hogy dicsekedni akartak, hogy kereszt gabonájuk termett, s azért nem tettek rejtökkévét: így 17 keresztnél egy teljes keresztet szaporítottak, s aztán mondhatták: "Tizönyóc köröszt buzám termött!"

A rejtökkéve arra való, hogy felemelje a kereszt ágait, és esős időben se csirázhasson ki a gabona. A szemes részt mindig középre fordították, hogy magasabban legyen.

2. Váll.- A kereszt ágainak a neve.

"Étyforma hosszira ragd a vállajit!"

3. Pap, papkéve.- A kereszt legfelső kévájének a neve.

"Késszen van em má, má csak a pap kő rá!"

A papkéve lenyomta a többit, lerokkant tőle a kereszt. Ezért mindig jó nehéz kévét kerestek "pap"-nak. A papkévét lehetőleg északi irányban tették a tetjébe, az ural-

ködó szélirányba, hogy a szél le ne dobhassa. Előfordult, hogy a papkéve oldalairól lehu-
zott szálakkal le is kötötték; nem a közvet-
lenül alatta levőhöz, hanem lejjebb, hogy a
szél fel ne kaphassa.

4. Köröszt, kepe, kalanygya.- A hosszabb ideig a tar-
lón álló kéverakásnak a neve, amelyben a ké-
vék keresztalakban vannak rakva.

Mindhárom szó ugyanazt jelenti. A kepe és a
kalanygya régiesebb.

A részesaratókat a kepe szóval illették, ke-
péseknek nevezték, mivel kepében kapták meg a
járandóságukat. Minden lo. kepe lett a kepésé.

"Gazdag embör az! Szász köröszt gabonájja termött!"

"Mék talán szász kepéjje is van!"

"Szász kalanygyát számótam mög a főggyikön!"

- 4/a. Kepésköröszt.- Minden lo. lett a kepésé. Az sem ki-
sebb a többinél. A gazda vagy az ura-
dalom megbizottja és a kepésgazda kö-
zösen jelölte meg a kepések kereszt-
jeit.

A gazdakereszt, nagykereszt, öregkereszt különbsé-
get nem ismerik.

5. Hetes, tizes, csomó.- Nem ismerik.
6. Kalanygya.- Ugyanaz, mint a kepe és a köröszt.
"Ott van a korsó a kalanygya tüjébe."
- 6/a. A szónak más jelentését nem ismerik.

7. Kepe.- Ugyanaz, mint a kalanygya és a köröszt.

A szó részesmunkát is jelent: kepek, kepek-
aratók, kepegazda, stb.

8. Kepéz, kepebe rak, kepet rak.

Körösztöz.

Kalanygyáz. - Az az eljárás, amelyben az arató a ké-
véket összerakja 17 ill. 18 kévéből
álló csomókba.

- 8/a.^a kepezést elsősorban férfiak, de igen sokszor, külö-
nösen az uradalomban, nők is végezték.

Igen fontos volt a kepek helyének kiválasztása. A te-
rület legmagasabb részére rakták a kepeket.

"Labba /lap, lapos/ nem löhet, mer ha nagy essőzés
van, êrogyik."

A kereszteteket lekötötték. Ketten rakták össze, s a-
zonnal le is kötötték, egyik oldalon az egyik, a má-
sik a másik oldalon. A papkévéből és a tőle lefelé
való 2. kévéből húztak ki szálakat, összezsavarták
és az oldalába dugták. Nem a közvetlen alatta levő-
vel kötötték össze, nehogy a szél felkaphassa.

A papkéve fejének észak felé kellett lennie, hogy a
szél jobban elfújhasson fölötte.

É	feje
↕	
D	tüje

A pógárok inkább nyugati irányba
rakták a papkévét.

Arra vigyáztak, hogy egyforma nagy kereszteteket rak-
janak.

Egyenes legyen a sora.

A feje ne érje a földet.

Szorosan rakják, nehogy a közepe lerokkanjon és beázzon.

Az nem volt törvény, hogy hány keresztet kell egymás mellé rakni. Ha jó volt a termés, akkor többet. Általában 5 keresztet szoktak mégis egymás mellé rakni, mert annyi felfért egy kocsira. De akinek erősebb lovai voltak, vagy feltette a kocsira a vendégoldalt, az 6 keresztet is elvihetett egyszerre. A felrakott mennyiség az út minőségétől is függött.

Egy holdon 28-32 kereszt gabona termett meg. Aki- nek 36 volt, az már rekordnak számított.

XIII. A z e l h u l l o t t s z á l a k
ö s s z e g y ű j t é s e é s a
t a r l ó

1. Kusza, kaparék, gráblálás.- A kévék összekötése után a tarlóról összekapart gabonaszálak.
"Mönnnyünk kuszát szönni!"
2. Târóhuzó, târógrábla.- Annak a gereblyének a neve, amivel a kévék összekötése után a tarlón maradt búzaszálakat összekaparják.
"Huzd mög jobban aszt a târógráblát!"
3. Gráblálás, târóhuzás.
  - 3/a. "Hüssivê, harmattâ végzik, hoty ki nê potyog+gyon a szöme."
  - 3/b. A gráblálás az asszonyok és a nagyobb gyermekek dolga.
  - 3/c. Aratóbandában egymás mellett többen álltak. Egyszerre egy vonalban húzták előre. Amikor már sok összejött, felemelték a gráblát, a csomót otthagyták, majd előtte folytatták tovább a húzást. Később sok kis csomót összehúzták.
  - 3/d. A kaparékból 6-8 kévét raktak egy kepébe.
  - 3/e. A kaparékot sarlóval, villával, gereblyével, kézzel rakták össze.
"Elősször vëllávâ, gráblávâ porciójba szötték, azután összekötötték. Két fëmarok lött ëty kéve. Gabonaszálagbu, sászbu kötelet sodortak, avvâ kötték össze."

3/f. Volt, aki a baromfinak vitte haza/ akinek sok gabonája termett/.

Mások a többi gabona között elmasinálták.

Mások a kazal tetjére rakták /betetőzték vele/, hogy a jó gabona meg ne ázzon.

4. Kalászsződés.- Amikor a kereszték és a kaparék összeszedése után a tarlón maradt szemeket összeszedetik. Szödöget.

4/a. Szögén özvegyasszonyok.

"Nem hatták a kalászt a mezőn ⁱépusztúni. A tizönnégyes háboru alatt sokan összeszöttek. Gyerökök éty-pár krajcárt kaptak érte, jó vót a bucsura az a kis pénz."

Illendőségből kértek a gazdától engedélyt, de szívesen megengedte.

4/b. Köténybe szedték , vagy vászonzacskóba, amelyet terhes-nek neveztek. Zsákba nem szívesen engedték meg, mert az azért túlságosan nagy. Hátha igen megszedné magát az az szegény!

4/c. "Hazavitték a baromfijaknak, tikoknak." "Kireszétük, kizsurmútuk." - Nem is tudtak volna sokat összeszedni, mert a tarló összevérezte a kezüket.

4/d. Főleg a 20-as, 30-as évekig és a háború idején.

5. "Hálá Isten, ez is lőfogyott!" "Uram, neköd légyön hála, hogy évégesztünk!" "Vége jaz aratásnak, gyühet az aratóból!"

C. MUNKASZERVEZET?, MUNKAKÖRÜL-
MÉNYEK, SZOKÁSOK

XIV. Munkaszervezet az aratásnál

1. Munkaszervezet a sarlós aratásnál

A sarlós aratásra már nem emlékeznek a legöregebbek sem, tehát a XIX. század közepén megszűnhetett.

2. Munkaszervezet a kaszás aratásnál

2/a. Kepés kaszás, kaszás arató, kepés arató.-Az a férfi, aki a gabonát lekaszálja.

2/b. ~~Nem~~ emlékeznek a sarlós arató elnevezésre.

2/c. A fiúgyermek a kötélterítést már 7-8 éves korában elkezdte,

15-16 éves korában a kaszálást is. Teljes munkaerejű kaszássá 19-20 éves korában vált.

Azt vették igazán emberszámba, aki tudott kaszálni.

"Akkor löszö legén, ha tucc kaszáni!"

A nóta is azt mondja:

"Vagyok ojan legén, mint té,
 Vágok ojan rëndöt, mint té!
 Ha ném hiszöd, gyere velem,
 Fogd meg az én kaszanyelem!"

2/d. Marokszödő.- Az a lány /asszony, gyerek/, aki a lekaszált gabonát összegyűjti.

"Ügyes lán, jó lösz marokszödőnek!"

Főleg jó munkabírásu fiatal nők, 14-16 éves kortól.

2/e. Kötélterítő, terőgető, -Az a férfi vagy nő, aki aratáskor kötelet csinál a kéve bekötésére, s a kötelet elteregeti.

"Gyere é mellém kötélterítőnek!"

2/f. Kévekötő, kötöző. -Az a férfi /ritkán nő/, aki a kévét összeköti.

"Az öcskös a kévekötő."

2/g. Kötélteregető gyereket a parasztságban nem fogadtak, a családon belül megoldották. A 8 éves gyermekét már befogta erre a gazda. A 12 éves szegényparaszt gyermek már az uradalomba elszegődött.

3. Az arató munkacsoport a kaszapár.

A legkisebb 3 tagú: 1 kaszás: férfi

1 marokszedő: nő

1 kötélterítő és kötöző: férfi.

Lehetett 4 tagú is, ha a kötélterítést és a kötözést külön személy végezte.

Nagyobb kaszapár: 6 tagú: 2 kaszás

2 marokszedő

1 kötöző

1 kötélterítő.

Uradalomban 10-20 kaszás is dolgozott együtt.

Pl. 10 kaszás

10 marokszedő

5 kötélterítő

5 kötöző

Ilyen nagy csoportban a kaszások mindig párosával dolgoztak

3/a. A kötelet a kötélterítő készíti, a kötöző beköti.

Ha egy kaszás van, akkor a kötélterítő az egyik soron a kötelet csinálja és teríti, a másik soron bekötözi a kévét.

XV. Segítség, részes-, summás-és napszámomunka az aratásban

1. A községben nem voltak igazi nagy parasztgazdák. 25-30 holdas volt a legnagyobb. Az aratási munkába bevonták a család apraját-nagyját. Már azért sem hívtak szívesen segítséget, mert a visszaszolgálás lett volna probléma, s nagyjából ugyanakkor arattak minden családban.

1/a. Ha mégis szükség volt rá, előfordult, hogy rokonok, szomszédok, barátok anyagi ellenszolgáltatás nélkül segítettek egymásnak az aratásban.

Ilyenkor elmentek megkérni: "Lögyön szives, gyűjjön é segíni! Mökkezzgyük az aratást!"

Erre az alkalomra tyúkokat vágtak, birkagulyást főztek, hosszikalácsot sütöttek.

Húsleves volt, pörkölt rizsával, kírántott hús, rétes, fánk. Természetesen bor is, valamint reggel pálinka.

Az ételeket a gazdaasszony vékába tette, a legszebb szüttessé letakarta, és a fején vitte ki a mezőre.

A segítségadást vissza kellett segélni vagy gabona-hordáskor vagy aratáskor vagy masináláskor.

Ha ő végzett előbb a magáéval, segített a másik családnak. Ahány személyt hívtak, mindegyiknek a segítségét sorban viszonzni kellett.

1/b. Eklézsia-aratás.

Csokonai Istvánné Péter Jula néni beszélte el magnóra a református egyház számára történt aratást ilyen egyszerűen. Szavait teljes pontossággal lejegyeztük.

Vasárnap möntek az eklézsiának aratni. Eggy aratóbanda az eggy nap alatt learatott tarményit attá neki.

Régönte lekedvesebb ünnepe vót a református étyháznak az eklézsia-aratás. Nagy örömmè várta kicsinnye, naggya, öreg+gye, mör abba részt vött mindönki, aki csak tudott mönni.

A kurátérok és a prezsbiterök parancsóták, hogy mikor lössz. Az úgy lépött éledbe, hogy a natytisztöletü Nagy Lajos öspörös emönt a grófhó, és kért tüle egy vaty két tábla aratnivalót. Ez többnyire rozs vót.

Ki vótunk ötözve. Piros pargit slingótt péntöre, akkóra mindig vöttünk ujjat. Mög bocskort. A kezünkön vászonharisnya, mög vót horgóva allu, föllü, szallaggâ, nemzeti szallaggâ vót mökkötve. A legényök a zsebügbe hoztak ék kis savanyócukrot, amibü attak. Akkor boldogok vótunk, mer öreganyánk mögengette, hogy éty tojásér kis savanyócukrot vegyünk.

Mindön fijatâ lánnak, asszonnak batyu vót a hóna alatt szakajtóruhábu. Abba vót a hitfány cipónk, az aratókö-tény, a kézre való harisnya. Az uj bocskor lékerút a lábunkru, főhusztuk a hitfánnyat, amit vittünk a batyuba. De má mög vót az előtte való este beszéve, hogy möllik lán ki után szödi a markot. Akkor má röggé, mikor gyülekösztünk, az a legén évötte tüle a sâróját, a sârót av vitte a kaszájába szurva. Szóvâ boldogok vótunk!

Na az aratást úgy készítettük, hogy először énekeltünk a zsolnáru, hogy "tébenned biztunk elejtől fogva". Akkor a papunk fölvette a bibliájában Lukács evangélijoma nyócadik részének a negyedik versét. A magvető, áru prédikát, hogy mijjen a magvetés. Ebből lössz az aratás. A példa az vót, hogy némejjik mag a magvető kezében hullott a kősziklára, az ottan möksémisűt, mer nem tudott csirázni. A másik mög az ut szélire, aszt az égi madarak fészötték, mögötték, az ott mönt sömmibe. A harmadik pedig esött a tövisek közibe, ahun ahogyan nyóttek a tövisök, ott eszt a szömöt éfujtották, és nem lött belül a sömme. A jó mag a jó földbe esött, aki termött tiször annyi mők százszor annyit.

Akkor asztán újra imátkosztunk, akkor úgy átunk bele. Vótak fiatalok, az eső kaszás, annak a felesége a marokszódó. Azután gyüttek a feleségös embörök, akkor a legényök a lányokká. Vót sok, akik ott má hosztak itéletöt, hogy "Éhiszi kétök, komámasszony, hogy esztet ez évöszi, mer esz szödi utánna ja markot!"

A gazdaasszonyok is igen főkészték rá, mer akkóra vót tikhusleves, dinsztött riskása, zsirba sütt fánk, éty pintbor is belekerült a vékába. Az asszonyok lesték egymást, amikor hoszták az ebédöt, hogy mölliknek lössz pupossabb a vékájja az eledeltü.

Möggyütt az ebéd ideje. Akkor lőttünk, hoszták a naty főszödésös abroszokat, lőterétötték a földre, körüte a család. Na mast mindénéggy azon igyeközött, hogy a papot mög a tanéttöt ü is szeretné mökkénáni, mög a másik is.

Mégis csak a helüket a kurátérokna foglâták ê.

Mögvót a nagy ebéd, ujra möntünk. Az öregöbber embörök kö-
tötték a kévét, mer êccöre mönt az egész munka. Ojan sü-
dölányok, azok mög a kötelet terétötték, két kaszásnak
ety kötelet. A kötélbe két marog vót.

Azok a südö gyerökök mög gráblátak. Az iskolásoknak mög
má elötte mög lött véve a korsó; gyüttek Vas mögyébü az
edényösök: kinek csöcsös, kinek mög vászonkorsója vót.
Mink, iskolások asztán hortuk a vizet. Akinek köllött,
mindig friss vót.

"dülő végin át a lajt, amit a gróf adott." lajdba hoszták
a bihalok a vizet. Mikor êggy-êggy lajtâ kifogyott, akkor
êmöntek mögen, hosztak friss vizet.

Vót ám a lábodi határba akkoriba sok kinigli /üregi nyul/.
Mikor má nem sok aratnivaló vót, a lábán, összeszorútak a
kaszások, akkor a kiniglik gyüttek. Mink mög, gyerökök, mi-
kor nem nésztek âra, egymásnak üttük a korsót, az össze-
törött, asztán hazuttunk, hogy nem tuggyunk vizet horda-
ni, asztán êszalattunk kiniglit fogni, mer a kinigli, az
nyul vót, földbe, likagba ét.

Az öregöbber, azok mög rakták, horták, asszonyok is mög az
embörök is, a képét. A papunk is ott vót egész estéllig.
Amikor a közêbe gyütt, ollan tréfássabb embör êkeszte:
"Na, êre má csak a pap kő, tögyetök rá papot!" Mit csinyát
a pap, mind nevetött, mosojgott rá, mer a lekfölső kéve
a papkéve vót. Mikor asztán hát vége lött, szép, igön szép
nap vót!

Az észámulás pénzbe vót. Pénzbe vót megállapídvá, hogy éty hód után mennyit kaptunk. Az az eklézsiájé lött. Azon rëndöszték a templomot, akkor a papnak vót két istállója, mind a kettő telle vót jószággá, asztán a jászol összetörött, vagy meszêni köllött, szóvá mind ijjenre mönt.

Dallszóvá möntünk haza:

Már minálunk léaratták a zabot,
Közepibe rakták a nagy asztagot.
Rászállott éty sárgalábu gója,
Engömet égy barna legény tanétott a csókra."

Jula néni pompás visszaemlékezése keresztmetszetét adja az aratás munkamenetének, a szokásoknak, a gondolkodásnak, a paraszti életformának.

1/c. Kaláka.- Nem szokás, nem ismerik a szót sem.

2. Kepésarató, részesarató.- Az az arató, aki az aratás megkezdésétől a cséplés befejezéséig állandóan segített a gazdának.

"Örzse néni kepésarató vót lánykorába;"

2/a. Summásarató nem volt a parasztgazdaságokban.

2/b. Átaljás arató sem volt, de ez az uradalomban sem.

2/c. Innen nem mentek el summásaratónak, csak jöttek más megyékből /főleg Zalából/ az uradalomba.

3. Konvenció.- Paraszti gazdaságokban nem volt, csak az uradalmi cselédekénél és a summásoknál.

3/a. A részesarató az élelmiszeren és a szappanon kívül más természetbeni szolgáltatást nem kapott.

4. Kepés, részesarató.- Annak az aratónak a neve, aki a termés bizonyos részéért, hányadáért végezte az aratást.

"Gyűnnek a kepésök, danúnak ám!- Né' törőgy vele, aluggy, mer hónap idejébe fő kő kēni!"

4/a. Kepére járás.- Ezt a kifejezést nem használják.

4/b. A részesarató bére paraszti gazdaságban

Attól függött, hogy pénzben vagy gabonában egyeztek-e meg.

A munkavállaló kiment a gabonaföldre, megnézni a várható termést. A gazdával csak szóbeli megállapodást kötött.

A rész nagysága függött:

a gabona fajtájától: búza

rozs

" minőségétől, állapotától: egyenes

dült

a terményáraktól.

Ha terményrészben egyeztek, legtöbbször a lo.kereszt volt a megegyezés alapja.

Lehetett a lo. mázsa gabona is/ tizedesarató/.

A kepeáratók kepeit cégerrel megjelölték/ágacskaival/, egybehordták, egyben elcsépelelték s úgy osztotak.

Ha silány volt a termés /pl. jég elverte/, megegyezhetek 80 kg vagy 1 q gabonában.

Esetleg holdanként egyeztek, ha dült volt." Hógyát lővákta másfél mázsájér."

Holdanként búzából, rozsból 90-120 kg-ot

zabból 70 kg-ot fizettek.

Más esetben 5 q kenyérgabonáért le kellett vágni 18 kataszteri hold gabonát.

A marokszedő 4 q-t

a kötélterítő 4 q-t

a kötöző 5 q-t kapott.

Megegyezhetek naponként is. Egy napra egy fölöntő gabonát fizettek. 1 fölöntő= 13 liter.

Ha hitvány volt a gabona, pénzben is megegyezhetek, 100-120 pengőben.

Az aratáson kívül még a behordásnál és a cséplésnél is segítséget adtak ezek. Arra külön bért kaptak.

A megegyezés szerint még igénybe vették a munkájukat, pl. rétet kaszálni, szénát gyűjteni, 3 napot a szőlőben dolgozni, stb.

4/c. Ha nyolcadából részelték /ritkán/, akkor a kicsépelelt szemet kapták. Ha tizedéből, akkor a szalmájával együtt. Mivel ezek többnyire nincstelen szegény emberek voltak, kocsijuk, lovuk sem volt, a gazda a részt hazaszállította részükre.

- 4/d. Részesaratónak elsősorban az ment el, akinek nem volt földje /zsöllér volt/.
- Elment azonban sokszor az az ember is, akinek kevés földje volt és nagy családja.
- A részesarató télen fát vágott az erdőn, ősszel , a szezon alatt a keményítőgyárban dolgozott, napszámba járt a faluba vagy az uradalomba.
- 4/e. A részesarató és a gazda között állandó kapcsolat volt, amely sokszor évekig, évtizedekig is eltartott, ha meg voltak egymással elégedve. A gazdának is érdemes volt tisztességesen megfizetnie a részesét, mert biztosítva volt mindenkor a munka elvégzése. Alkalmilag fuvarral is kísérgitette a részesét.
- 4/f. A ledolgozást is ismerték. Ha a részes megszorult, a gazda előre is adott neki gabonát, fuvarát vagy gyermeke lakodalmára bort.
- 4/g. Egy kaszásra egy idényben 10-15, néha 20 holdat is számítottak.
- 4/h. A részesarató a gazdával már február-március hónapban megállapodott, amelyet a gabona aratási állapota kissé módosíthatott.
- 4/i. A megállapodás szóban történt, de később már a körjegyzőségen. Szerződések nem maradtak, mivel községünk frontközség volt.
- 4/j. Rendszeresen felfogadott munkaerő alkalmazására az aratásnál csak a 20 holdon felüli parasztbirtokokon voltak ráutalva. Kisebb gazdák csak akkor, ha nem volt a családban elég munkaerő, vagy a családtagok előregedtek.

5. Napszámos arató.- Az az arató, aki napszámért arat.
A név nem állandó használatu. Csak
így : napszámos.

"Pista bátyám buzáját napszámos vági."

Napszámos alkalmazására akkor került sor, ha a gabona túlérte, mert a részes nem bírta vele.

5/a. A napszámos arató bére

A koronás világban 5 korona /más napszám 3 K./

A pengős világban 60 pengő /más napszám 30 P/.

6. Fogadott gyűjtő vagy marokszedő.- Ez a fogalom ismeretlen.

Napszámos az értelme, és a bére is napszám-bér.

7. A részes járandóságát a gazda szekérrel szállította haza annak lakására.
8. Idegenből jött aratók : a parasztgazdaságban nem dolgoztak.
9. A faluból sem mentek el máshova dolgozni, mert itthon is megtalálták a keresési lehetőséget.

10. Az aratási munka napi teljesítménye

a/ Egy kaszás napi másfél holdat kaszált le.

b/ Egy 6-os munkacsoport 50 keresztet végzett el.

XVI. A r a t ó m u n k á s o k a z u r a s á g n á l

1. Kepésaratók, kepebanda, hónapszamosok, summásaratók.

Az a munkacsoport, amely az uraságnál részért vagy fizetésért aratott.

"A kepezsgazda mögy a jegyzőségre, szörzöttetni a kepezsbandát."

- 1/a. Egy urasági kaszapár tagjai:

2 kaszás

2 marokszedő

1 kötélterítő

1 kötöző

1-2 vízfordó.

Egy bandában dolgozott 10-12-16 kaszapár.

- 1/b. Az urasági aratóbanda tagjai a nincstelen, esetleg 1-2 holdas szegényparasztok voltak.

- 1/c. A banda tagjait a kepezsgazda szerződtette.

A szerződtetés már febr.-márc. hóban megtörtént a körjegyzői hivatalban a kepezsgazda és az uradalmi megbízott között.

A banda már fűkaszázás előtt együtt volt, mert a fűvet is azoknak kellett lekaszálniok a megállapodás szerint külön fizetségért.

A banda éveken át állandó volt. A kepezsgazdát bizonyosan szubjektív okok is vezethették /rokonszenv, rokonság, barátság/, de elsősorban a jó dolgos embereket vette be. A tagok is vitték a rokonaikat, barátaikat.

Ha az egyik tag kiöregedett, elköltözött, meghalt vagy é-
lőkörülményeinek javulása feleslegessé tette az uradalmi ~~munk~~
munkavállalást, akkor vettek fel új tagot. Ha valaki ren-
detlenül dolgozott vagy viselkedett, kizárták. Ha megbete-
gedett vagy mulasztott: addig nem keresett: lefoglák tő-
le, ha nem állított mást maga helyett.

Az adatközlők szerint a képegszazda ajándékba csak az ara-
tókoszorút kapta.

A képegsbanda helyi tagjait a családjuk élelmezte.

Vidéki, egységes bandák hazulról hoztak szakácsnőt, eset-
leg az uraság adott számukra azt, vagy ha sokan voltak, se-
gítőt. A szakácsnők is részt kaptak. Kenyeret is ők sütöt-
tek.

A banda tagjainak járandósága:

a lo. kereszt vagy 80 kg-lq

2 kg aratószalonna

krumpli

bab liszt, zsír, 2 kg só

3 szappan

1 hold harmados kukorica /sajátmaguk munkálták meg/

1 hold tizedes kukorica / ezt nem kellett munkálniok, csak
leszedniök/

Aratás közben a képegszazda minden nap vitt ki pálinkát. Aki
akart inni, feljegyezték, és a végén eiszámolták.

Az aratás és a cséplés ideje alatt naponta bort is kaptak:

a kaszások 1 litert,

a kötözők, marokszedők és a kötélterítők 1/2 litert.

Az aratók a maguk kosztján voltak.

2. Kepésgazda.- Az aratóbanda vezetője, aki az intézővel megtárgyalta a munkavállalás körülményeit, és munkatársakat toborzott.

"A Kepés Zigér Pista a kepeésgazda."

- 2/a. A kepeésgazda nagyobb illetményföldet kapott, az aratók bérének dupláját, és minden beszervezett ember után pénzbeli fizetséget.

A banda tagjai a fűkaszállással kezdték májusban-júniusban.

Rendszeresen jártak takarmányt kaszálni, forgatni, gyóttteni, kapálni is.

Időközben a saját részükre kiadott 1 hold harmados kukoricát is meg kellett munkálniok, s az aratási-betakarítási közös munka végeztével még a saját tizedes kukoricájukat is leszedniök. Munkájuk tehát volt tavasztól őszig.

Minden munkavállalást a kepeésgazda intézett.

3. Szörződött.- Ezt tette a szegényparaszt, amikor az uraságnál hosszabb időre munkát vállalt.
4. "Má tavasszá fűkaszállás előtt mökkesztük a munkát. Az embörök bibort, szapukát kaszátak. Mink mög, fehérnépek, möntünk gyóttteni."
5. Aratási szerződést már nem lehet találni. A volt kepeésgazda már meghalt. A községben az írások nagyrésze a "front" alatt /mivel itt hónapokig állt a front/ elpusztult, a többit az újjáépítés során, mint lim-lomot eltűzelték.

6. A részelés mindig a munka elvégzése után történt. Az élelmet időközönként előre kapták a főzéshez. A képeskeresztek kijelölését a képésgazda és a majorgazda végezte. Ezeket külön hordták be és csé-
pelték ki, s a végén a szemesterményt osztották el.
7. A kaszások lehetőleg családtagot vagy rokont vittek maguk mellé marokszedőnek, vagy akivel jól tudtak együtt dolgozni.

7/a. A kaszás által fogadott marokszedő és kötöző munkabére:

egy fölöntő gabona /13 liter/ naponta

a kaszáznál 1 mázsával kevesebbet kapott.

7/b. A kaszás által fogadott marokszedő és kötöző a munkájáért részt is kapott.

A kaszás egész részt,

a kötöző 3/4-et

a marokszedő félrészt /egyesek szerint 3/4-et/

a kötélterítő félrészt kapott,

a vízfordó is félrészt kapott.

8. Viták, ellentétek

Nagy ellentétekre, aratósztrájkra nem emlékeznek a nép. Kisebb viták, zúgolódás a gyenge élelmezés és egyes uradalmi vezetők önkényeskedései valamint az elhelyezés miatt voltak. Ilyeneket emlegetnek, de nem konkrét formában.

9. Idegenből jött aratók

a megyén belül: Babócsa

Vizvár

Berzence

más megyéből: Zala

Vas

Szabolcs-Szatmár

nemzetiségi vidékekről: tótok

ruszinok.

10. Idegenbe járó aratók

Általában nem mentek el sehova, mert itthon is megtalálták a kereseti lehetőséget.

Előfordult, hogy néhányan a szomszéd községek uradalmaiba elszegődtek.

XVII. A z a r a t ó k ö l t ö z e t e

Általában mindkét nembeli aratók a leghitványabb ruhájukat vették fel az aratáshoz. Eklézsia-aratáshoz azonban az asszonyok, lányok otthon igen kiöltözöttek. A gabonaföldig új bocskorban vagy meztélláb mentek, s ott vették fel az ócska lábbelit, amelyet a tarló megkövetelt.

A férfiak széles gatyát, és ümögöt viseltek. Bőrbockszoruk 3 nyarat is kibírt. A fejüket hitvány szalmakalappal védték a tűző napsugaraktól. A kötöző férfiak nagy vászonkötényt is viseltek.

A nők könnyű, szellős de könyökig érő réklit és bő szoknyát hordtak. Nagy vászonkötényt tettek maguk elé. Lábukat ócska harisnyával védték a tãró szurkálásától és a talãktól. Nekik is bocskoruk volt. A karjukra hitvány harisnyából vagy textilanyagból készített pãncélt húztak, hogy a gabonaszãl fõl né õjje a kezükszãrát. Ha nem vigyãztak, ~~ma~~ a talãk beleãt kezükbe, lábukba, s igen nehezen gyógyuló sebet okozott. A fejükre a hõség és a por ellen keszkenyõt kötöttek.

XVIII. A z a r a t ó k f e l s z e r e l é s e

1. Szerszámaik

a/ Kaszáláshoz

kasza /féntokkal/, kaszakü, kalapács,
takaróvessző

b/ Marokszedéshez

sáró

c/ Kévekötéshez

kötözőbot

d/ Rakodáshoz

2 águ vella

e/ a kaparék összegyűjtéséhez

grábla, 3 v. 4 águ vella

2. A szerszámokon kívül vittek magukkal

cökkérben ennivalót, ménázsit. Hanem volt vízfordó,
akkor innivalót is.

3. Hogyan mentek ki a földre?

Ha nagyon messze volt, akkor kocsival, de nemigen
voltak olyan messze eső földterületek.

Általában gyalog mentek ki. Az idegen aratómunkáso-
kat a gabonaföldekhez közel eső puszták gazdasági
épületeiben helyezték el.

4. A kötözőbotot a csizmaszárba, a féntokot hátul, a nadrág ill. gatyá gúnyján levő pántba akasztották.

A kaszát a vállukon vitték. Volt, aki "hőgyivê főnek" tartotta, hogy kárt ne tegyen senkiben.

Másik gazda "hőgyivê lének" vitte.

Kocsival-lóval már csak azért sem mentek, mert "a lovat mögötte vóna a bogár abba a nagy melekségsbe." A parasztember önmagát nem kímélte, de a lovat igen.

5. Az élelmet a fa alá tették vagy feltették az ágára, az ágak közé.

"A dülön vótak fák, azok alá a hüssre."

"A kepe tüjébe, hogy hüssön lögyön."

A vizeskorsót leásták a földbe.

A kaszát "hüssre tötték, hogy lé né spraggyon a nyelérü." A fa ágára akasztották.

XIX. A munkanap beosztása1. Paraszti gazdaságban

T
A munkakezdés ideje a melegtől függött. Jó melegben
3-4-5 órakor már elkezdték a munkát.

"A röggê 3 óra má ott ütött bennünket a tãrõba. Racs-
kossan lõhet csak kõtelet csinyáni, mer késõbb mõk-
tõrik a meлектü."

Korán kimentek, hogy elkészítsék az egész napra való
kõtelet.

Rozsnál nem kellett előre elkészíteni a kõtelet, ké-
sõbb, 1/2 7 körül is kezdheték, a harmat leszállta
után.

"Mikor má èty kaszãra mõgvõt 10-15 kötél, akkor früs-
tõkõtek /1/2 8-8 óra tájban/.

Délben ebédeltek. Ha közel volt a föld, hazamentek.
Ha messze volt, a gazdaasszony vitte ki. Ha nem volt
családtag, aki kivigye, akkor már reggel kivitték ma-
gukkal.

Ebéd után, a legnagyobb melegben 2-3 óráig pihenõt tar-
tottak. Ilyenkor, ha volt a dõlõn fa, ott lefeküdtek.
Ha nem volt hûs, a kepe tûjébe feküdtek. Kévét tettek
a fejük alá, vagy murnyát grábláltak össze, arra tet-
ték a fejüket.

Ha munka közben nagyon elfáradtak, kicsit leültek a
kévére. Amikor a sor végén kiértek, akkor is.

Uzsonnaidő fél 5-5 tájban volt, míg a batyuban hozott elemózsiát elfogyasztották.

Este egészen későig dolgoztak, amíg csak láttak, mert "hüssivé jó dőgozni."

A napi teendők attól függtek, hogy hányan voltak. Ha volt elég munkaerő, a kaszások csak állandóan kaszáltak. Ha kevesen voltak, a kaszások uzsonna után elmentek a kévéket összeszedni. Egy járás erejéig kaszáltak, utána ment a marokszedő, azután a kötöző. Akkor hagyták abba, amikor lefogyott 1-1 darab.

A kévéket mindjárt bekötik. A keresztet estefelé rakják össze. Akkor gereblyélnek, amikor már keresztben van a gabona.

Amikor kiérnek 1-1 járáson, akkor köszörülik a kaszát, reggel és délben pedig kalapálják. A jó kasza kibír egy egész napot is. Ha szükséges volt, a gazdája kivitt egy kis üllőt, azon kalapálta meg. Amikor az első kaszás szerszámja életlen lett, az megállt, s akkor minden kaszás fente a kaszáját.

1/a. A sarlós aratás lassabban ment, több személy kellett hozzá. Akkor mentek ki, amikor a harmat elesett. Mindjárt kezdtek aratni. Közben nem pihentek. 1-1 darab lesârózása után szedték a markot; Nem volt külön marokszedő és kévékötő, hanem a kettőt egy végezte.

2. Az uradalomban igen korán kezdtek, mert részért arattak. Nem is tarthattak egy óránál hosszabb pihenőt. Nem kézzel grábláltak, hanem ló után kötötték. Ha nagyon meleg volt, éjjel dolgoztak, s délben tovább pihentek.

XX. A z a r a t ó k é t k e z é s e i

1. A reggelit cekkerben, batyuban magukkal vitték. Früstökre a legkülönbözőbb ételeket vitték. Néhány ezek közül:

szalonna, kovászos buborka, könyér, fokhajma

kalbász, vöröshajma, tejfölös turó

tojás sütvé vagy főzve

lésütött hus

töpörtyü

paprikás krumpli

sütt krumpli

pálinka, bor.

Kinek mi telt a tehetségéből. Amennyire leheték, igyekeztek jó laktató ételeket vinni, amelyekkel lehetett dolgozni.

2. Az ebédet paraszti gazdaságokban az egész család részére a gazdaasszony vitte ki fejvékában. A nehéz munkát végző aratóknak jó, tartalmas kosztot kellett adni. Ilyenkor finom húsleves, hús a legkülönbözőbb alakban, rétes vagy kalács és bor is kijárt nekik. Aratáskor még a szegényebb gazdáknál is különösen jó étel járta. A fejvékát szóttessel betakarták, amely abroszul is szolgált.

A helyben lakó kepésaratóknak szintén hazulról hozták az ebédet. Mivel itt csak 1-2 ember számára hozott 1 személy, kisebb edényekben, karkosárban, esetleg a fejen hozták.

Ezek szegényebb emberek voltak, de azért ilyenkor igyekeztek jobb ebédet adni: részint a munkához való erő biztosítására, részint azért, hogy a többi aratók meg ne szólják őket. Ilyenkor illett ebéd után a fogat piszkálni /t.i. ezzel jelezték, hogy hús volt ebédre, s annak darbkáit távolítják el így/. Még az is piszkálta a fogát, akinek aludttejjet hoztak. A kislábodi szegény cselédnépet a falusi "pógárok" el is nevezték ~~ők~~ "turósoknak", mivel sokszor ettek azt. Az idegenből jött önálló képesbanda ebédjét a közelben levő pusztán saját szakácsnőjük főzte, s az uraság adott még melléje 1 vagy 2 segítséget. A pusztán levő gazdasági épületben voltak elhelyezve, s ott volt a főzőhely is. A kész ebédre vagy ők mentek oda, ha a közelben dolgoztak, vagy az uradalom kocsin vitette ki hozzájuk. Mivel a saját kosztjukon voltak, lényegében azt főzettek, amit akartak, ill. amijük volt. Ezek vidékiek lévén, nem tudtuk őket megkérdezni, de nem hisszük, hogy a "rész"-ből valami nagyon jó kosztra tellett. Lehetőségük és tehetségük sem volt jó, változatos és tápláló ételek beszerzésére, s úgy gondoljuk, hogy ezekre is ráillettek a nóta szavai. Ezt a nótát a kuntelepén uradalomban dolgozó képesaratók találták ki az intéző bosszantására:

"Hála Isten, uraság, lefogyott az aratás!
Borsó, kása ölég vót, pogácsa csak éccör vót!"

3. Maguk az aratók nem szoktak kint a földön főzni.

4. Italuk

A paraszti gazdaságokban aratók vizet vittek ki magukkal cserkorsóban
csutorában
kulacsban
bucskában
csöcsös korsóban
vászonkorsóban.

Az uradalmi aratók számára lajtban vittek ki vizet a föld végébe, s onnan vízhordó gyerekek hordozták nekik pléh horganyzott csöveskannákban. Természetes, hogy a nagy melegben bizony megmelegedett a víz a lajtban, s nem sokáig ihattak frisset.

Bort a családtagok részére a gazdaasszony vitt ki. Minden bortermelő gazda félretette a borterméséből azt a mennyiséget, amit az aratáshoz szükségesnek tartott.

Az uradalmi aratók is kaptak bort minden délben:

- a kaszások 1 litert
- a marokszedők és a kötözők fél litert.
- a kötélterítők negyed vagy fél litert.

4/b. Az aratópálinkát a családtagok még reggel, indulás előtt megitták otthon, főleg a módosabb családokban.

A kepésaratók részére az uradalom biztosította a reggeli kupica pálinkát, ha kérték, a részesedésük terhére.

A józanabb emberek keveset ittak, mert a pálinka a nagy melegben nem engedte őket jól dolgozni.

XXI; A z a r a t ó k s z á l l á s a

1. A falubeli aratók /a gazdák/ mindig hazatértek este a lakásukba. A gazdáknál dolgozó kepesaratók is. Az uradalomban dolgozó kepesek is szinte mindig. Egy adatközlő mondta, hogy nagyon messze eső földnél /pl. ha a Hosszúfalu végén lakó arató Kincsitónál aratott/, ha nagyon elfáradtak, a kepe tujibe abudtak.

A vidéki bandák részére az uradalom a pusztákon levő gazdasági épületekben biztosított szállást.

2. Ha ebéd után lepihentek, s nem volt fa a közelben, a férfiak leverték néhány karót, ahhoz gabonakeresztet támasztottak, hogy hüssöt tarcson.

3. Az uradalmi banda részére istállóban almútak be, és saját pokróccukkal takaróztak.

"Május elsején gyűttek a hónapszamosok mög az aratók. Má addigra kimönte a gőbölök az istálóbu. Szépön kitararitottuk, kimeszétük a gőbölistálót, bealmútunk nekik. A kis holmijuk a jászolba vót. Vegyössen fekűttek nők, férfijak. Házaspárok is gyűttek. Ott mindön möktörténődött! Hát még amikor valamölik beteg vót! Ott fekéllődött a szómán. Gyűtt a doktor, de nem mönt ám be, csak az ajtójig. Oda ki köllött mönni a betegnek. Mök sē vizsgáta, csak mökkérdöszte, mi a bajja. Asztán adott neki valami fehér vagy barna port mög valami itatót."

XXII. A z a r a t á s s z o k á s a i , h i e d e l m e i

- I.
1. Az aratás megkezdése előtt az emberek kalapot emeltek és imát mondtak: "Istenöm, segéjj mög!"
Indulóban letették a kaszát, bementek a templomba könyörgésre.
Az uradalomban az aratás megkezdése előtt beszédet mondott a kepésgazda.
  2. Aratás után a föld 4 sarkán gabonacsomót raktak keresztbe. Úgy gondoljuk, termésvédő-varázsló céllal.
  - II.
  3. Kedden, pénteken nem jó az aratást megkezdeni.
  4. Az aratási szerszámok megvarázsolásáról nem tudnak.
  5. Az először aratóval kapcsolatban sem tudnak semmit.
  6. Az aratás megkezdéséről nem tudnak babonás cselekményt.
  - III.
  7. Az első vágást a gazda teszi.
  8. "Amikor kimosott bennünket az eső, beátunk a nyári akóba, csikóistállóba; vót ám ott viccöködés, jáccadozás!
Mikor asztán nekivát az üdö, lédöpta a vizet a gabona, gyerünk dógozni tovább!"
Konkrét aratási tréfákat nem tudtak mondani.
  9. A kereszték helyének megvarázslására nem emlékeznek.
  10. Nem hallották, hogy a keresztbe valamit rejtettek volna.
  11. Az aratás kezdő napján kiment a földre a főintéző. Az első kaszás jelképesen megkötözte a gabonakötéllal, a-
miből csak pénzzel válthatta ki magát. Ezt a pénzt az
első kaszás kapta, aki aztán utána megköszöntötte.
  12. Nem tudják, mit tettek azzal, aki legutoljára készültel.

13. Szokások és babonák az aratás befejezésével

Aki kétfejű rozsot talált, az vászonzacskóba varrta, bedugta a ház üstökébe, majd a nyakában hordta, hogy megvédje minden baj ellen.

Aki búzát hord magánál, azt soha nem érí baj, mert vele van Mária.

A búzaszemen Szűz Mária képe van.

Kisasszony előtti éjjel ki kell tenni a búzát szellőztetni, az udvarra, hogy ne üszkösödjön meg a termés.

Aki a tarlóba vizel, az elvágja a lábát.

Hiedelem-mondák

Egy fiatal házaspár együtt élt egy öregasszonnyal. A fiatalok aratni jártak. Mikor ebédeltek, mindig egy béka ugrált körülöttük. A harmadik napon az asszony megunta. Mondta a férjének: vágja ketté a békát, ne ugráljon mindig körülöttük. A férje ketté is vágta. Mikor hazaértek, látták, hogy az öregasszony az ágyban fekszik, és ketté van vágva. Így kiderült, hogy boszorkány volt.

Egy asszony állapotos lett, de nem szerette ezt. Az ura is észrevette rajta. Montá is neki, de jaz asszony tagatta. Végül aszt montá, hoty ha gyeröke lössz, inkább az ördögnek aggya.

Mög is lött a fija. Amikor tizönkét éves lött, mög+gyütt érte jaz ördög, kígyó kípibe. Naty könyörgésre otthatyta, de jaszt monta, hoty ha mögnősü, menthetetlenü êviszi.

A gyerök nagyon fét, és az anya êvitte ja paphó. A pap aszt monta, në féjjën. Mongya jaz ördögnek, hogy êmögy vele, ha ja házuk előtt álló fáru lëhull a levél. De jaz ojjan csodállatos fa vót, hoty ha lé' jis hullt a levele, mingyá másik nyótt helötte. De jaz ördög nëm gyütt.

Amikor nagy lött a fiju, készülödött a házasságára. Êmönt a paphó bejelönteni. Az uton mögjelönt neki jaz ördög, és el akarta vinni. A legény aszt monta nekijje, hogy az esküvőjje naptján gyüjjön érte. Móg izz gyütt azonn a napon mögen kígyó kípibe. A legény aszt monta nekijje:

- Êmögyök veled, ha mindön föltételömet vállalod.

Êz ördög aszt felëte, hogy vállalali.

Akkor aszt monta ja legény:

Êvetlek a földbe, mind a buzaszömöt. Amikor kikész, a har-
mat mossa fejedet. Mógérsz, élös kaszává léaratlak. Vállalod?

Az ördög aszt felëte:

-Vállalom.

-Azután kévébe kötlek, vazsvéllává kalanygyába raklak, masinába doblak, êcsépülelek. A malomba viszlek, fölöntelek, két kü között összemorzszúlak. Vállalod-é?

-Vállalom- felëte jaz ördög.

Êkenyöbe mögdagasztalak, tüzes kemöncébe vetlek, késsé főszélek. Vállalod?

-Vállalom.

-Tüzes parázson mökpiréttalak. Aszt is vállalod?

-Aszt is - felête jaz ördög.

- Azután késsê mökkaparlak.

-De jaszt má bizon nêm vállalom!-kijátotta ja kígyó, és êtünt. Nem is zavarta többet a legént."

/József Imréné Kovács Mária története./

14. Az aratás végén szalmából aratókoszorút készítettek.

Különösen zabszalmából lehetett szépet csinálni.

Készítettek még szalmából lámpára csüngőt, olyan kis cifraságokat, mint a 4 levelű lóher, amelyeket a legények tűztek a kalapjuk mellé, a lányok részére gyűrűket.

Az aratókoszorút menetben vitték a kepegszázda udvarára. Elöl mentek a lányok, azután a legények, majd a feleséges férfiak, végül a menyecskék.

A koszorú átadása után a kepegszázda megvendégelte az aratókat vacsorával és itallal.

Az aratás után következő vasárnap aratóbál szokott lenni.

14. Aratódalok

Szóke Vendelné és Csokonai Istvánné a következő gyönyörű aratódalokra emlékezik. Ezek nagyszerűen jellemzik az aratási munkát és az aratók életét.

"A pusztába mögverték a katakot.

Kejjetök föl, szögén képes aratók!

Vég+gyátok már aszt a huncfut kötelet!

Még a hétön évégezzünk, ha löhet."

/A pusztában az aratómunkások szállásam mellett volt a katak. Magas állványra felfüggesztett vasdarab volt. Ez volt az ébresztőjük. Hajnali 1/2 3-kor vagy 3-kor az egyik béres megverte a vasdarabot, katakút nekik, hogy itt a felkelés ideje. Sanyarú sorsukat örökíti meg a dal./

2. "Árpa, árpa, három tábla árpa,

Közepibe van egy téjjarózsa,

Széle piros, sēj a közepe sárga,

Adj egy csókot babám, utojjára!

Árpa, árpa, három tábla árpa!

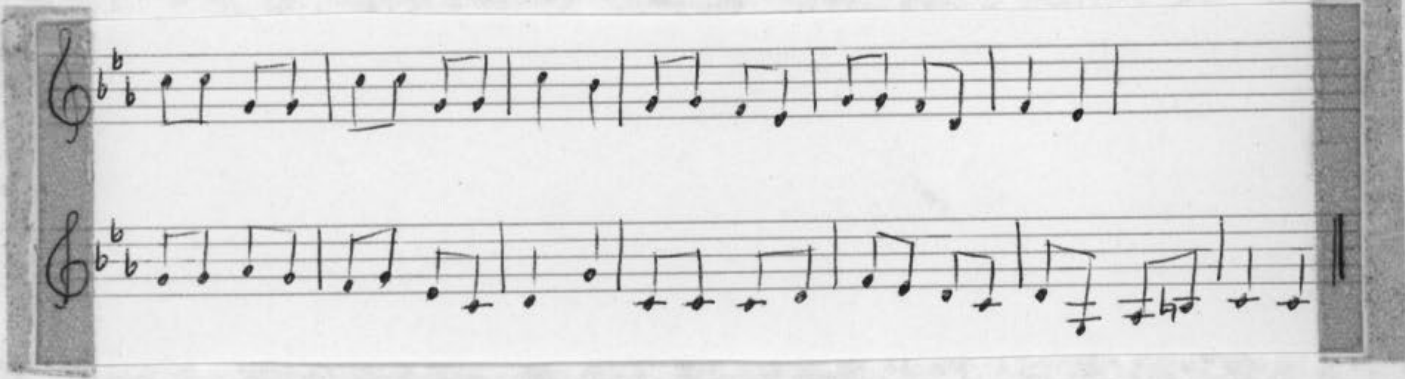
Közepibe van egy rézgőnyárfa,

Rézgőnyárfa vällik a levelétü

Én is elválllok a szeretőmtü."

3. "Már minálunk aratták a zabot,
 Közepibe raktyák az asztagot.
 Tetejére rászállott egy gója,
 Engömet egy barna legéntanétott a csókra."

Munkánk elkészítéséhez felhasználtuk:

Hofer Tamás - Végh József: Aratás c. útmutató füzetét, valamint
 Lengyel Györgyi: Faragás c. könyvét.

A d a t s z o l g á l t a t ó k

Balaskó József	1900.	Lábod,	Szabadság u. 11.
Jakab János	1904.	"	Kossuth u. 152.
Csokonai Istvánné			
Péter Julianna	1901.	"	Kossuth u. 52.
Kislaki István	1895.	"	Kossuth u. 105.
Kislaki Istvánné			
Gonda Lidia	1909.	"	" "
Szabó József	1895.	"	Kossuth u. 107.
Foglos Istvánné	~~KisxLiber~~		
Kis Liber Kata	1886.	"	Kossuth u. 13.
Varga József	1898.	"	Hosszúfalvi u. 3.
id. Iger Ferenc	1893.	"	Kossuth u. 10.
Iger Ferencné			
Miklós Julianna	1903.	"	" "
József Imréné			
Kovács Mária	1882.	"	Kossuth u. 118.
Bódis László	1907.	"	Kossuth u. 87.
Bizwurm István	1908.	"	Jókai u. 16.
Krivarics József	1917.	"	Kossuth u. 143.
Árvai Lajosné			
Perák Erzsébet	1896.	"	Kossuth u. 1.
Szőke Vendelné			
Hamarics Mária	1900.	"	Kossuth u. 77.
özv. Pereg Györgyné			
Kertész Anna	1894.	"	Deák u. 22.

T a r t a l o m

A. Előkészületek az aratásra

I.	A kalászosok fajtái. A búza részeinek nevei.	1.o.
II.	Következtetések és jóslások a termés minőségére	9.o.
III.	Az aratás megkezdésének időpontja	10.o.
IV.	Felkészülés az aratásra	13.o.

B. Az aratás szerszámai és munkamenete

V.	A sarló és a sarlóval való aratás	15.o.
VI.	A kasza	20.o.
VII.	A kasza élesítésének eszközei, módjai	25.o.
VIII.	A kaszával való aratás munkamenete	31.o.
IX.	A levágott búza összeszedése vontatókba, petrencékbe	34.o.
X.	A levágott gabona összeszedése marokba, bekötése kévébe	37.o.
XI.	A keresztbe rakás előkészületei	45.o.
XII.	A kereszt és más, hosszabb időre szóló kéverakási módok	47.o.
XIII.	Az elhullott szálak összegyűjtése és a tarló	51.o.

C. Munkaszervezet. Munkakörülmények. Szokások.

XIV.	Munkaszervezet az aratásnál	53.o.
XV.	Segítség, részes-, summás - és napszámosmunka	55.o.
XVI.	Arató munkások az uraságnál	64.o.
XVII.	Az aratók öltözete	69.o.
XVIII.	Az aratók felszerelése	70.o.
XIX.	A munkanap beosztása	72.o.
XX.	Az aratók étkezései	74.o.
XXI.	Az aratók szállása	77.o.
XXII.	Az aratás szokásai, hiedelmei, költészete	78.o.